

Patak Márta

KOKTÉLRUHÁBAN

minden fa kérge alá bevésvé
ITT JÁROK ISTEN
ÉN ITT VAGYOK ÉS TE?
(Sajó László)

Szereplők:

RITA
FERI – Rita férje
FRUZSINA
ÉVA – Fruzsina anyja, Rita barátnője
A CSOPORTTAGOK:
KLÁRA
BORBÁLA
ZSUZSA
TEKLA
SZABOLCS
RICHÁRD
CSUKLYÁS ALAK
NŐI és FÉRFIHANGOK
CHORUS MYSTICUS

Történik napjainkban, Debrecenben, szereplői a házaspár, Rita és Feri, Éva és Fruzsina, anya és lánya, valamint a Józsa Eufrozina nevét viselő alapítványon belül működő csoport tagjai. Az alapítványt Fruzsina szülei hozták létre a református egyház támogatásával, még amikor Fruzsina apja élt. Fruzsina izomsorvadással küzd, kerekesszékekben él, most rákbetagekkel működteti a csoportot, melybe anyja barátnőjét, a művészetterápiával dolgozó Ritát hívja segítőnek egy programra. Apai nagyanyja feljegyzéseit, naplóját adja át Ritának, aki azokat is felhasználva állítja össze a csoportalkalmak anyagát.

Feri egy motorbaleset miatt veszítette el a lábát, ő is kerekesszékekben él, kedélyállapota nagyon hullámzó, időnként erősen iszik. Rita tűr, tartja

otthon a frontot, míg nem nála is diagnosztizálják a rákot. Csontvelő-átültetés előtt áll. Fruzsina biztatja, hogy kapaszkodjon a hitébe, mert az egyedül lehetséges járható út, Rita hite azonban más, mint a Fruzsinaé: folyton kételkedik, Istenben, önmagában, mindenben. Reformátusnak keresztelték, aztán valami miatt mégis a katolikus templomba járatták, fiatalkorában teljesen meghasonlott hitében, és most próbál kapaszkodót találni benne.

A pozsonyi vésztörvényszék elé idézett prédikátorok perének jegyzőkönyve alapján összeállított műhelygyakorlatuk a második rész közjátéka, melyben Fruzsina személyesíti meg Hegyi Mihálynét, Józsa Eufrozinát, aki hazánkban először Debrecenben állított emlékoszlopot a hitükért elhurcoltaknak és megmentőjüknek. A közjátékban a csoport tagjai az összes prédikátor alakját felidézik, akikről a pozsonyi jegyzőkönyv tudósít, ezt szeretnék majd előadni a gyülekezet előtt a hálaadó napon.

A darabban idézett bibliai szövegrészek különböző fordítások, némelyik prédikációban, kórházmissziós segédanyagban szerepel (utóbbi összeállítója Perpékné Papp Éva kórházlelkész), mellyel együtt átvettem, de a szövegben nincsenek külön jelezve, nem is mindig szó szerinti, csakúgy, mint az alábbi művek részletei:

Vitetnek ítélőszékre... Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve;

S. Varga Katalin: *Az 1674-es gályarabper jegyzőkönyve* (Textus és értelmezés);

Rácz Károly: *A pozsonyi vésztörvényszék áldozatai 1674-ben;*

Református '56. Adalékok a Magyarországi Református Egyházban az 1956–1957-es esztendőben történetekhez.

1. JELENET

RITA ÉS FRUzsINA A KóRHÁZBAN: NAGYON NAGY A BAJ

Rita kifele tart, Fruzsina villámgyorsan odagördül a kerekese székével az ajtóhoz, és a mozdulatával kérdez.

RITA (*próbál humoros lenni*) Duplán helyem van a csoportban!

FRUzsINA Miii?

RITA (*vigyorogva*) Leukémia.

FRUzsINA Leukémia?

RITA Az. (*Elindul, Fruzsina követi.*) Föltesznek a nemzetközi listára, várhatom a donort. (*Kényszeredett humorral*) Még szerencse, hogy nem kell

agyalottnak lenni hozzá, hogy valaki csontvelődonor lehessen. Képzeld, ha májra várnék! *(Fejét hátravetve erőltetetten nevet.)*

FRUZSINA Großer Gott! Most mi lesz?

RITA Hogy mi? Azt én is szeretném tudni. *(Elindul, körbe-körbe jár a színpadon, Fruzsina mellette teker, egy idő múlva hadarni kezd.)* Nem esünk pánikba, Fruzsina. Leküzdjük. Erősek vagyunk. Megmutatjuk, hogy ezt is kibírjuk. Úgyis csak annyit tesz ránk az Úr, amennyit elbírunk, nem igaz? Voltunk mi már ennél nehezebb helyzetben is! Hányan élnek együtt a leukémiával! Az orvostudomány ma már mindenre képes. Egy leukémiából ne lehetne kigyógyulni? *(Hirtelen megtorpan.)* Fruzsina, hallod? Itt a feladat! Megkaptam a csoportjaim mellé a feladatomat! Le kell gyűrnöm ezt a leukémiát!

FRUZSINA Rita...

RITA *(nem is hallja, elindul megint körbe-körbe)* Megcsináljuk, Fruzsina! Nem létezik, hogy ne tudnánk megcsinálni!

FRUZSINA *(félre)* Hagyatkozzunk a Szentlélekre...

RITA *(megtorpan)* Fruzsina, hallod? Micsoda távlatok nyílnak meg előttem! Most megmutathatom, mire vagyok képes! *(Elindulnak.)* Nagy feladat elé állított engem az Úr, de a fényt is megmutatta velem az alagút végén. Erőt is fog adni hozzá nekem, különben minek a teherpróba? És itt vagy nekem te. A te példád. *(Megtorpan megint.)* Nem szabad összeomlanom, érted? Nem is fogok! Ezt megígérem neked. Ha úszva-kúszva is, de ki fogom bírni, érted?

FRUZSINA *(igyekszik uralkodni magán)* Igen, Rita, ki fogod bírni.

RITA A csoporttal együtt! *(Elkomorodik.)* De Feri előtt egy szót se! Nem szabad megtudnia. Hallod? Egyelőre nem. *(Határozottan)* Add ide a naplót!

Fruzsina lassan előszedi a papírokat, nyújtja Ritának, néznek egymásra némán, közben elsötétül a színpad.

2. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERINEK MA ROSSZ NAPJA VAN

Lakásbelső, nappali-konyha, Feri újságot olvas a dohányzóasztalnál, előtte hamutál csikkével. Rita belép.

FERI *(félpillant)* Hogy ment a nap?

RITA *(nem mindjárt válaszol, leteszi a cuccait, kivár, sóhajt, fáradtan odahuppan Feri elé)* Viszonylag jól. *(Cigaretára gyújtana, aztán meggondolja magát.)*

FERI *(a bársecszekrényhez gurul, tölt mindkettőjüknek, összeüti a két konyakos poharat, majd nyújtja Ritának)* Idd ezt meg!

RITA *(rázza a fejét)* Kösz.

FERI *(Rita poharát is odateszi maga elé, közben kiissza a magáét)* Egyre rosszabb a hangulatod. Látom. Hiába próbálsz leplezni.

RITA Kösz az aggodást, de hidd el, semmi okod rá. Egyszerűen fáradt vagyok ma.

FERI Persze. Minden nap ezt hallom.

RITA *(komolyan)* És?

FERI Mit és? Csupa beteg emberrel vagy körülvéve. Itt vagyok én, aztán még a csoportjaid is. Szerinted ez normális?

RITA *(féláll)* Ne, Feri, légy szíves! *(Elindul kifelé.)*

FERI Na jó. *(Kiissza a másik pohár konyakot is, félre)* Ahogy gondolod...

Feri ülve marad, bámulja az üres poharakat, hallgatja, hogy Rita tesz-vesz, vár. Rita egy idő után visszajön átöltözve. Egész más a hangja, érzékelteti, hogy nem kívánja ott folytatni, ahol az előbb abbahagyták. Egy tálcát hoz, rajta mindenféle apróság, amit a konyhában hirtelen talált.

RITA *(leteszi a tálcát Feri elé, visszaül, levesz valamit, enni kezd)* Nem vagy éhes?

FERI *(nézi, lassan ingatja a fejét)* Mmmm.

Csengetnek.

RITA Ki lehet az? *(Felállna.)*

FERI *(visszafogja)* Maradj, majd én.

Beszédhangok kintről, majd Feri jön vissza, egyedül.

FERI Csomagot hoztak.

RITA Milyen csomagot?

FERI Én rendeltem egy kábelt a mobilomhoz.

RITA Aha. *(Nézi a tálcát, de nem nyúl hozzá.)*

FERI Nem eszel?

RITA Nem. Elment az étvágyam.

FERI Én viszont iszom még egy konyakot.

A helyén marad, mintha Ritától várna jóváhagyást, és mivel Rita nem tiltakozik, megint megy és tölt magának. Legszívesebben ott helyben kiinná, de magával viszi a dohányzóasztalhoz.

FERI *(Rita felé)* Egészségedre!

Rita bólint, Feri látható megkönnyebbüléssel beszél tovább.

FERI Teljesen kivagy. Lásd be végre, hogy nem vagy húszéves. Vagy a munka, vagy a csoportok. Nem sok egy kicsit?

RITA *(felcsattan)* Feri!

FERI Jól van, nem kell mindjárt megsértődni. Nem várhatsz el magadtól annyit, mint...

RITA Mint ki? Mint egy húszéves?

FERI Én csak...

RITA *(elfordul, fölpattan, az asztalhoz megy)* Kösz, nem, majd én tudom, mi a jó neked. Törődj a magad dolgával, hagyj engem békén!

FERI *(egy darabig vár, babrál a poharával)* Ha akarsz, el is mehetek.

RITA *(a papírjait rendezzi, egyre ingerültebben)* Menj! Az lesz a legjobb. Menj a kocsmába a haverjaidhoz, idd le magad, és akkor majd minden rendben lesz. De ha hazajössz, énhozzám egy szót se szólj.

FERI *(közeledne, de megtorpan)* Rita...

RITA *(félrenéz, egy távoli pontra bámul, maga elé)* Megint letagadhatlak majd a gyerekek előtt, ha hívnak.

Feri elindul a kerekesszékekkel az ajtó felé, de mintha arra várna, hogy Rita visszahívja. Rita megkönnyebbülten felsóhajt, mikor hallja, hogy csukódik az ajtó. Akkor megkeresi a táskáját, kivesszi a paksamétát, amit Fruzsínától kapott, és visszaül vele a kanapéra, közben elsötétül a színpad.

3. JELENET

FRUZZSINÁNÁL: BETEGSÉGEM A KABÁTOM

Felirat az ajtó fölött: Békesség a bemenőnek, egészség a kimenőnek. Fruzsina egyedül a színpadon. Rita érkezik, Éva nyit ajtót, hangok szűrődnek be a színpalak mögül, majd megjelenik Rita, odaszalad Fruzsínához, puszi, puszi.

RITA Késtem, ne haragudj!

FRUZZSINA Semmi baj, nem hajt a tatár bennünket. Hogy vagy?

RITA Próbálok tartani magam Feri előtt.

FRUZZSINA Nem kéne mégis megmondani neki?

RITA Nem! Egyelőre nem.

FRUZZSINA Jó, nem akarok beleszólni. Én mindenesetre megmondanám.

RITA Ha rólam lenne szó, én is ezt szeretném. De ismerem Ferit. Összeomlana.

FRUZZSINA Komolyan?

RITA Te nem ismered Ferit.

FRUZZSINA Akkor is. Szerintem minél hamarabb meg kell mondani neki.

RITA Jaj, ne! Inkább fogjunk hozzá.

Az asztalon kitergetve egy csomó térkép, fotó, halomban könyvek, jegyzetek. Fruzsina odagurul, Rita leül.

RITA (*a táskájában kutat a szemüvege után, nagy nehezen megtalálja, fölteszi, átfutja a lapot, majd nyújtja Fruzsínának*) Szerintem ez kiindulásnak jó lesz.

FRUzsINA (*átfutja*) Első ránézésre... nem tűnik rossznak. (*Újból átfutja, némi szünet után*) Attól függ persze, hogy mire helyezzük majd a hangsúlyt. Minden azon múlik. Kérsz egy teát?

RITA (*rövid habozás után*) Kérek. De majd én szólok. (*Fölemelkedik.*)

FRUzsINA Ne fáradj. Kiépített rendszerünk van, elfelejtetted? Egy kopogás sima bejövétel, két kopogás kávé, három tea. Működik. (*Őszinte mosollyal*) Volt időnk begyakorolni. Ha tudom, mit szeretnék, minek kétszer fáradnia, nem igaz? (*Kettőt kopog.*)

RITA ...és nem...

FRUzsINA Hogy nem bántó-e? Dehogy! Tudod, ha minden az, ami, akkor semmi sem bántó. Anyám tudja, hogy nem ugráltatom fölöslegesen. Én is meg tudom magamnak főzni a kávékat vagy a teát, de ha itthon van, szívesen megcsinálja nekem.

RITA Persze... (*Láthatóan elkomorul.*)

FRUzsINA Mi a baj?

RITA Semmi, csak arra gondolok, mikor fogom én ezt Ferinél elérni.

FRUzsINA Micsodát?

RITA Hogy nálunk is minden az legyen, ami.

FRUzsINA (*némi szünet után*) Hát...

RITA Nehéz?

FRUzsINA Így igen.

RITA Hogy így?

FRUzsINA Hát hogy nincs köztetek feltétlen őszinteség.

RITA Fruzsina...

FRUzsINA Tudom, tudom.

RITA Nem kell mindenáron őszintének lenni. Vannak dolgok, amiket, a másik érdekében, jobb, ha elhallgatunk.

FRUzsINA Közben meg semmi sem az, ami.

RITA Nem.

FRUzsINA Szerinted nem veszi észre?

RITA Dehogynem. Ha valaki valakit szeret, akkor azonnal. A legapróbb változás is feltűnik a másikon. De ennyi év után már nem olyan biztosak a receptoraink. Eltompulnak, ahogy múlik az idő. Vagy talán önzőbbek leszünk, ki tudja. (*Tűnődve*) Sőt, nem is... (*Némi szünet után*) Inkább azt hisszük, amit hinni akarunk. Erről van szó. Ezért merem vállalni.

A házasságunk elején nem mertem volna. De most már megy. Olyan ez, mint amikor megcsalod a másikat. A másik érzi, pontosan tudja, de belemegy a játékba, mert nem szeretne fölösleges fájdalmat magának. Nem kérdez, te meg nem mesélsz.

FRUZSINA *(tűnődve)* Lehet...

RITA Hidd el, én ezt jobban tudom. Nem szeretném, ha Feri végleg összeroppanna. Ebben kell segítened *(Fruzsínára néz, nyomatékkal.)*, meg a csoportnak. A közös munkának. Az mindig segít.

FRUZSINA Ebben megerősíthetlek.

RITA Gondolom.

FRUZSINA *(maga elé bök, felveszi az előbbi papírt)* Hegyi Mihály debreceni ügyvéd özvegye, Józsa Eufrozina. Tudod, a nevetem is őutána kaptam, a nagymamám választotta. Fruzsina asszony eltökélte, és addig nem nyugodott, amíg emlékoszlopot nem állíttatott a gályaraboknak a városban. Mert hogy néz az ki, hogy Zsédényi Istvánnak Dörgicsén, abban a kis faluban ott a Balaton-felvidéken már van emléktáblája, Debrecenben, a reformáció városában pedig még semmi nincs?! Nagyon jó, hogy őt is beletetted!

RITA *(mosolyogva)* Eufrozina.

FRUZSINA *(bólint)* A Fruzsina eredetije. Görögül 'teljes vidámság, boldogság'. Az egyik Grácia neve.

RITA *(mosolyogva)* Thaleia, Aglaia, Euphroszüné. A nagyanyád példaképe?

FRUZSINA Igen. Állítólag én is olyan vagyok, mint ő volt. Kemény és eltökélt.

RITA *(nevetve)* Igazi nyakas kálomista?

FRUZSINA *(veszi a lapot)* Ha úgy tetszik, hát az! *(Mindketten nevetnek, némi szünet után elkomolyodva.)* Tudod, nekem is kellett kapaszkodó...

RITA *(közbevág)* Persze!

Fruzsina édesanyja jön a teával, félretolja a papírokat, leteszi a tálcat az asztal közepére, a tekintetével beszél, látszik, hogy nem akar zavarni, szó nélkül kimegy. Fruzsina tölt, nyújtja Ritának, aki elveszi, a csészét bámulja.

RITA *(némi szünet után)* Az éjjel azt álmodtam, hogy fölcímkeztem otthon az összes poharat. Ráírtam mindre, hogy a víz a legkiszámíthatóbb, legtisztább folyadék. És sírtam. Kopasz voltam, sírtam Feri előtt, hogy miért kell engem folyton a betegségekre emlékeztetni. Mintha azt követeltem volna, hogy tartsa magában, amit gondol. Nem akarok folyton erről hallani. Feri meg, szegény, nézett rám értetlenül. Akkor kértem tőle egy pohár vizet, de abból a pohárból, amit már fölcímkeztem. *(Kortyol, Fruzsínára néz.)* Most jutott eszembe. Vajon mit jelenthet? Borzasztó volt.

Láttam magamat, ahogy sírtam, kopasz fejjel álltam a tükör előtt a fürdőszobában, Feri meg a nyitott ajtón keresztül nézett a kerekese székéből.

FRUZSINA Nem is tudom... A víz a tisztaság jelképe, én csak úgy tudom értelmezni. Ha fölcímkézed a poharakat, amikbe vizet töltesz, akkor tiszta vizet szeretnél önteni a pohárba, nem? Feri előtt... *(Némi szünet után)* Teljesen egybecseng azzal, amiről az előbb beszéltünk.

RITA Magyarán a tudattalanom szeretné, ha tiszta vizet öntenék a pohárba...

FRUZSINA Szerintem igen.

RITA Majd a végén megkérjük anyádat, kérdezze meg, mit mond erről a kártya! Hogyan látja a jungiánus tarot-értelmező. *(Nevetnek, majd elkomorodva.)* Jaj!

FRUZSINA Bízd rá magad az Úrra! Hagyd, hogy vezessen!

RITA Az én meghasonlott hitemmel?

FRUZSINA Nem a hiteddel, magaddal hasonlottál meg.

RITA Biztos vagy benne?

FRUZSINA Teljesen biztos.

RITA *(tűnődve, föláll)* Lehet, hogy igazad van.

FRUZSINA Pont a kétségeid miatt.

RITA Az én magányos hitemmel?

FRUZSINA Magányos? Mitől?

RITA Sose éreztem vele otthon magam a gyülekezetben.

FRUZSINA Á, Rita! Pont te! Aki egész életében emberekkel dolgoztál. Kár is erről beszélni, inkább haladjunk. Vannak ötleteim.

RITA Nekem is.

FRUZSINA A csoportot ismered. Tudod, hogy a nyolcadik társuk a múlt hónapban beköltözött a hospice-házba. Nagyon megrázott mindenkit, nem is csoda, mindenki a maga sorsát látja benne.

RITA Tudom. Ez a legrosszabb az egész nyomorult betegségben. Látod magad előtt a millió példát, és mégis reménykedsz, hogy te majd megúszod. Ha teljesen nem is gyógyulsz ki belőle, de legalább tünetmentes maradsz. Mert az évek vagy akár a hónapok során is bőven volt idő meg tanulni, hogy olyan ez, mint a szenvedélybetegségek. Aki egyszer függő volt, az egész életére az is marad, hiába nem iszik, dohányzik vagy drogozik. Ilyenkor kevés az imádság meg a zsoltár. Ehhez kell az a fajta hit, ami belőlem hiányzik.

FRUZSINA *(nagyon határozottan)* Tudod, én is próbáltam megérteni, aztán végül rájöttem, ez a betegség azért nem hagy el, mert tanítani akar valamit.

RITA *(fölkáll, odamegy egész közel Fruzsinahoz)* Ó, Fruzsina! *(Átöleli.)*
FRUzsINA Apám mindig mondta anyámnak, ne sírj, sokféle az út, melyen Isten magához hívja az övéit, anyám meg erre még jobban rázendített. De ez már a múlt. Nem is gondolok rá.
RITA *(hirtelen fölpattan, járkálni kezd)* Van egy ötletem! Játsszuk el, hogy levetjük a betegségünket, mint egy ruhát.
FRUzsINA Nem, inkább bújjunk bele, mint egy kabátba. Levetni úgyse tudjuk.
RITA *(megtorpan, némi tünődés után)* Igaz...
FRUzsINA Ezt játsszuk el!
RITA *(visszaül)* Betegségem a kabátom. Kabátom a betegségem. Ez az! *(Tűnődően, némi szünet után)* Mit kabát! Koktélruha! *(Nevet.)* Még jobb!
FRUzsINA Naná! El kell érünk, hogy teljesen átadjuk magunkat a betegségünknek.
RITA A totális ellazultság és üresség állapotában. *(Nevet.)* Terápiás autodafé a reformáció idejéből!
Majdnem önfelelt nevetés, közben elsötétül a színpad.

4. JELENET

A CSOPORT: A LEGROSSZABB A LEGJOBB

A gyülekezeti ház egyik helyisége, Rita és Fruzsina a színen, kézírásos, ám jól olvasható feliratot tartanak a nézők felé: A legrosszabb a legjobb: csak akkor kezdünk cselekedni, amikor már tényleg minden nagyon rossz. Változtatni csak közösségek tudnak. (M.aria A.bramovic) A csoport tagjai sorban jönnek be, Fruzsina és Rita a tekintetükkel követik őket, ahogy leülnek. Amíg beszélnek, tartják a feliratot.

RICHÁRD Azért ti, királyok, térjetelek észhez, okuljatok, ti bírái a földnek! *(Némi szünet után, földre)* Amíg nem késő.
SZILVIA Miért tombolnak a népek, milyen hiábavalóságot terveznek a nemzetek? *(Végignéz a közönségen.)*
SZABOLCS Ha sötét völgyben járok is, nem félek a bajtól, hisz te velem vagy.
ZSUZSA Hiszen látja, hogy meghalnak a bölcsek, esztelenek és balgák együtt eltávoznak. Kincseiket idegenek kapják, és a sír lesz a házuk mindörökké, lakásuk nemzedékről nemzedékre, még ha országaik voltak, akkor is.
BORBÁLA Hagyd el a haragot, és ne méltatlankodj, föl ne gerjedj, nehogy te vétkezzél!
TEKLA Turbékoló galambjaid életét ne dobd oda keselyűnek, szegényeid életéről ne feledkezz meg örökre!

KLÁRA *(nehezen jön, látszik, hogy fájdalmai vannak)* Sokféle szenvedést ismer meg az igaz, de az Úr mindből kiszabadítja.

RITA *(leteszik a felíratot)* Fogjátok pártját az elnyomott özvegynek, szervezetek igazságot a gyengének, szegénynek. Az elnyomottat és a szűkölködőt tegyétek szabaddá, mentsetek ki a gonoszok kezéből!

FRUZSINA Mert az Úr az igazságosságot szereti, és nem hagyja el soha a szentjeit. Az álnokok örökre megsemmisülnek, a gonoszok nemzetsége elpusztul. *(Némi szünet után)* Hozz ki engem a börtönből, hogy magasztalhassam az Urat.

Fruzsina elhallgat, majd körbepillant, mintha a hatást figyelné az arcokon.

FRUZSINA *(némi szünet után)* Mielőtt még elfelejteném, kinek milyen volt a hete? *(Szilvia felé néz.)*

SZILVIA Káosz és rend, káosz és rend. Péntek reggel már azt mondtam, én ezt nem bírom tovább, aztán szombatra lenyugodtam, szokásos főzés, takarítás, vasárnap teljes nyugalom, hétfőn újra munka, és most itt vagyok.

FRUZSINA *(bólint, Borbálára néz.)* Bori?

BORBÁLA Rohanás szerdától péntekig, millió riport és leadás, szombaton pihenő, vasárnap ügyelet, viszonylag nyugi, hétfőn lapzárta, leadás ezerrel. Ennyi.

FRUZSINA *(Teklára néz.)* Nálad?

TEKLA Szerdán tizenégyeszer szúrtak meg, mire vénát találtak.

ZSUZSA *(közbeszól)* Bocsánat, betegségről nem beszélünk, ebben állapotunk meg, nem?

FRUZSINA *(Zsuzsa felé)* Ha Teklának erről szólt a hete... *(Általános moraj, Teklához)* Mi volt, Tekla?

TEKLA *(elbizonytalanodva)* Anyám elkísért a kórházba. A férjem nem jelentkezett, már egy hete semmit sem tudok róla, kicsit aggódom miatta, bár a cég tudna róla, ha valami baj történt volna. A gyerekek elfoglaltak, nem volt túl sok időm gondolkodni.

FRUZSINA *(részvétellel bólint, Klárára néz.)* Nálad?

KLÁRA *(némi szünet után)* Ugyanaz.

FRUZSINA Semmi változás?

KLÁRA *(rázza a fejét)* Gondolkodtam, hogy egyáltalán eljöjjen-e.

FRUZSINA De eljöttél.

KLÁRA El. Eljöttem.

FRUZSINA *(Richárdra néz.)* Nálad?

RICHÁRD Szuper hetem volt, csupa nyüzsi, a hétvégén haverok, rokonok, mindenki körülöttem, buli volt, aztán hétfőn meló megint. Szóval tök jó.

FRUzsINA Remek. *(Zsuzsára néz.)* Zsuzsa?

ZSUzsA A szokásos hajtás az iskolában, millió pályázat, szalagavató előkészítése, értekezlet, osztályfőnöki órán drogpreeenciós szakember, hétvégén családi összejövetel, hétfőn kezdődött minden előlről, rajzkiállítás- rendezéssel megfejelve.

FRUzsINA *(Borbála fészkelődik)* Mi van, Bori?

BORBÁLA Lenyugodás. Totális lenyugodás. *(Nevet, Richárdra néz, aki viszsanevet.)*

FRUzsINA *(kétkedőn)* Tuti?

BORBÁLA Naná!

FRUzsINA *(mosolyogva csóválja a fejét, majd Szabolcsra néz)* Szabi?

SZABOLCS *(mosolyog)* Köszöni, jól van, minden flottul ment, nem buktak meg a vizsgázóim, mindenki átment, ez a legnagyobb hír a héten. *(Nyomatékkal)* Hosszú hétvége, péntektől hétfő reggelig a szőlőhegyen a bárátnómmel. És most itt vagyok.

FRUzsINA Köszönöm. *(Ritához)* Rita, mondasz valamit magadról?

RITA Eddig szándékosan én sem beszéltem a betegségemről, mindenesetre tudnotok kell, hogy leukémiás vagyok. *(Körülnéz, mintha az arcokon várná a hatást.)* Szociológusként művészetterápiával is foglalkozom. Fruzsínát a gyülekezetből ismerem, nagyjából fél éve kezdtünk el beszélgetni róla, hogy csinálhatnánk valamit közösen itt az alapítványnál. Hát itt vagyok, remélem, kölcsönösen egymás hasznára leszünk *(Mint-ha meggondolná magát.)*, bár nem is ez a legjobb kifejezés rá, de most hirtelen jobb nem jut eszembe. Magamról még annyit, hogy férjnél vagyok, férjem vegyész mérnök, rokkantnyugdíjas, két gyerekünk van, ikrek, mindketten külföldön élnek.

FRUzsINA Rita, azt se hallgasd el, hogy képzett addiktológus vagy, és a református szeretetotthonban tartasz felolvasást.

SZILVIA *(közbevág)* És egyébként mikor alszol?

RITA *(nevet)* Jó kérdés! Szerencsére már nem olyan nagy az alvási igényem, beérem napi öt-hat órával.

FRUzsINA És szabadidődben kutyákat sétáltatsz a menhelyen.

RITA *(nevet)* Ha már sajátom egyelőre nem lehet!

Richárd feláll, a felíratot nézi a földön, mintha a tartalmukon gondolkodna. Borbála követi. Nyilvánvaló köztük a vonzalom, keresik egymás közelségét.

BORBÁLA *(a felíratra bök)* És mi vajon mikor cselekszünk végre?

RICHÁRD Azért az igazi kérdés mégiscsak az, hogy kell-e, nekünk, alattvalóknak, kell-e, lehet-e egyáltalán cselekednünk. *(Mindenkiföláll, körbeállják a felíratot.)*

RITA Mert helyettünk is a királyok cselekednek?

RICHÁRD Pontosan.

BORBÁLA De hogyan!

KLÁRA *(a zsebében kotorászik, cigarettát vesz elő, Richárd felé)* Túl sok híradást nézel.

RICHÁRD Muszáj képbem lennem.

SZABOLCS A nem cselekvés különben még nem passzivitás.

BORBÁLA Ideje van a cselekvésnek. Mint a vetésnek, aratásnak. Lassan nálunk is megéri rá az idő. *(Richárdra néz, az maga elé engedi.)*

FRUZSINA *(kitereli őket)* Rajtunk múlik. *(A távozók felé)* Akkor legközelebb. *A csoport tagjai kimennek, Rita és Fruzsina marad a színen.*

FRUZSINA Most már csak az a kérdésem, miért a múltban keresünk terápiát.

RITA Egyszerű. Hárítás. Feritől tanultam, tudod-e. Csakhogy ez inkább pozitív háritás, ha lehet ilyet mondani.

FRUZSINA Pozitív háritás. Hm. Ezt még emésztennem kell.

RITA Igen. Önvédelem. Levezető technikának is nevezheted.

FRUZSINA Katarzis?

RITA A szó valódi értelmében igen. Megtisztulás a múlt példáján. De a közben eltelt idő eseményeinek és azok következményeinek tudatában.

FRUZSINA Nem mondom, elég sajátos módszer.

RITA Itt van ez a két múltbeli esemény, a prédikátorok elleni per és a békekiáltványok. Semmi mást nem kell tennünk, mint két-három korabeli dokumentumrészletet megnézni. Egyértelmű lesz a következtetés.

FRUZSINA Hogy az évezredek folyamán mit sem változik az ember?

RITA Meg a művei se nagyon.

Szedelőzködnek ők is, közben elsötétül a színpad.

5. JELENET

RITA EGYEDÜL A SZOBÁBAN: FEJÉBEN LASSAN ÖSSZEÁLL A KÉP

A kanapén ül, körülötte papírok, Fruzsina nagyanyjának a feljegyzéseit lapozgatja.

RITA *(olvas)* Józsa Fruzsina világeletében hitt a krisztusi igazságban, bízott a maga erejében, hát én is ezt az utat jártam. Bízottam a hitem adta erőmben, és kitartottam a férjem mellett a nehéz időkben. *(Nyomatékkal)* Oda kell mennünk, ahová visznek, mi eljátszottuk a jogunkat a prófétai kri-

tikára, s nekünk nem lehet más feladatunk, mint hálás és abszolút engedelmesség a hatalomnak. *(Megáll, majd olvas tovább.)* Mikor szegény férjem meghallotta, hogy püspöke ezen szavakkal indokolja behódolását, azzal fordult hozzám, hogy bocsássak meg neki, ha ő nem hajlandó ilyen elvek szerint tovább élni. És akkor ágynak esett, nem is kelt föl többé, engem itt hagyott két gyermekünkkel. Régen is nehéz volt reformátusnak lenni Mária országában, utána még ezt is hozzátette, majd azon az estén többet az egyházáról nem beszélt. *(Sóhajt, lapoz.)* Istenem, adjál nékem erőt, hogy ne rettenjek meg a fenyegetésektől, és ne roppanjak össze.

Rita feláll, odamegy a telefonhoz, és némi habozás után tárcsázza Fruzsina számát.

RITA Én vagyok, Fruzsina. Igen, olvasom. Jössz? *(Vár.)* Jó. Várlak.

(Leteszi a telefont, visszaül a helyére, lapoz a naplóban, olvas tovább.) Semmit nem óhajtunk elvenni a múltért való felelősségünk terheiből. Magunk is mindenképpen szeretnénk minél előbb megadni a feleletet arra, hogy hol és miben vétettünk, együtt és külön-külön mi mind. Aki nem akarja letagadni a tények igazságát, az tudja, hogy nemcsak a névtelen hangokra, nem a gyávák, suttogók, rágalmazók, félreállók, irigyek, megkeseredettek, reménytelenek, cinikusok – röviden: a letűnt múlt hangjára figyelt föl a világ... Egyetlen ilyen nagy református egyház sincs a szocializmust építő népek határain belül, mint a magyarországi. *(Átfutja az utána következő sorokat.)* A lényeg ma sem változott: bizonyosságot tenni a Jézus Krisztusban megjelent örömhírről, a kegyelemről és a váltáságról, a békességről és az új életéről. *(Lassan, tagoltan)* De úgy tenni bizonyosságot, hogy a szocialista társadalomban élő ember számára is békeséget, örömet, új életet és szolgálathoz, áldozathoz való erőt jelentsen. *(Fölnéz, hitetlenkedően)* Hisszük, hogy az egyház élete nincs hozzákötve társadalmi rendszerekhez, de hisszük azt is, hogy az a nemzedék, amely csak a kapitalista társadalomban tudja elképzelni az egyházat, el is veszítheti. A múlt évi támadás egyházunknak éppen az ellen a magatartás ellen irányult, hogy egyházunk – ebben egészen újszövetségi teológiai alapon – az új társadalmi rendben épülő Magyarországot hazájának, hatóságait a bibliai értelemben vett „felsőbbségnek” fogadta el. *(Lassan tagoltan, hitetlenkedve)* Ezzel a támadás maga tévedt egy olyan történetfilozófiába, amelynek titkos rugója a sovinszta nacionalizmus és annak teológiája. Ez pedig – minden igei álcázás ellenére is – a nacionalista „német keresztények” teológiájával egy lelki ágon termett „teológia”.

Csengetnek, Rita maga elé teszi az asztalra a papírokat, kimegy ajtót nyitni, üdvözlök egymást, majd Fruzsínával jön vissza, betessékeli, helyet kínálja. Fruzsina otthonosan mozog kerekesszékesével a lakásban, látszik, hogy nem először jár itt.

FRUzsINA Feri?

RITA Kettőt találhatsz. *(Némi szünet után)* Megkínálhatlak valamivel?

FRUzsINA Egy pohár vízzel esetleg, mert útközben mindig megszomjazom. Olyan vagyok, mint a gyerekek. Kiteszem a lábamat otthonról, rögtön innom kell.

Rita kimegy, visszajön egy kancsó vízzel meg két pohárral, leteszi maguk elé az asztalra, majd kijjebb húzódik a kanapén a papírokkal együtt, hogy Fruzsínának is mutathassa őket. Tölt neki vizet, Fruzsina möhön kiissza.

FRUzsINA Hah! Töltenél még egyet?

RITA Amennyi jólesik! *(Tölt.)*

FRUzsINA *(lassabban iszik)* Hol tartottál?

RITA *(kutat, a paksamétát tapogatja)* Nem látod a szemüvegemet? Mindig elhagyom valahol. A múltkor a mélyhűtőben találtam meg.

FRUzsINA Nem mondod!

RITA De! *(nevetnek, némi keresgélés után)* Na, itt van! *(Meg se várja, hogy Fruzsina reagáljon, monoton hangon, viszonylag gyorsan, de nem hadarva folytatja.)* ...mert démoni erők megszállottjai immár robbanásig fokozták a hidegháború feszültségét. *(Fölnéz, Fruzsínának)* Itt tartottam.

FRUzsINA *(bólint)* Olvasod tovább?

RITA Urunk életét adta a mi békességünkért, s egyházára bízta rá a békében szolgálatát. *(Átugrik néhány sort.)* ...nekünk a szentlélek Úr Isten bennünk munkálkodó ereje által fogékonyabbaknak kellett volna lennünk az emberiség nagy kérdéseinek meglátására *(Fruzsina elé teszi a papírt.)* Hát ennyi volna.

FRUzsINA *(átfutja, majd némi szünet után)* Igen...

RITA Mit szólsz?

Zaj hátulról, Feri érkezik. Beköszön.

FERI *(kintről)* Vendégünk van?

RITA Fruzsina.

FERI *(bejön)* Akkor nem is zavarok...

FRUzsINA Az előadásunk anyagát raknánk össze.

FERI Nem tettetek le róla?

RITA Miért tennék le róla?

FERI *(vállal von)* Csak úgy mondom.

RITA Egyáltalán nem teszünk le róla (*Fruzsina felé*), igaz?
 FRUzsINA (*Feri felé*) Ritán múlik.
 RITA Meg fogjuk csinálni.
 FERi (*bólint*) Ha te egyszer a fejedbe vetted...
 RITA (*elengedi a füle mellett, Fruzsina felé*) Egy a baj, túl sokan vagyunk nők, öt nő a két férfi mellett. Plusz mi ketten.
 FRUzsINA (*némi szünet után*) Szerintem meg kimondottan jó. (*Vidáman*) Józsa Fruzsínát stípi-stopi lefoglalom.
 RITA Naná, nem kérdés, ő a tied!
 FERi (*tétován, érzi, hogy fölösleges*) Nézek valami ehetőt a konyhában. Hozzak nektek is?
 RITA (*Fruzsina felé*) Te kérsz valamit?
 FRUzsINA (*rázza a fejét, Feri felé*) Nem, köszönöm.
 RITA Ha vajás kenyeret ennél, a vajat a spájzablakban találod.
 FERi (*az ajtóból*) Jawohl!
Megvárják, amíg Feri hallótávolságon kívül ér.
 FRUzsINA Nem kellene megmondanod neki?
 RITA (*a fejét rázza*) Még nincs itt az ideje. Majd ha túlleszünk a prédikátorokon.
 FRUzsINA Én mindenesetre megmondanám neki.
 RITA (*ránéz komolyan*) Fruzsina...
 FRUzsINA Jó, jó, folytassuk.
 RITA (*a szemüvege után tapogat, nevetve*) Munkaterápia!
 FRUzsINA Helyzetgyakorlat a múltban.
 RITA Próbáljuk fölvenni a történet elejtett szálait.
 FRUzsINA Bár nem feladatunk a szálak kibogozása.
 RITA Anélkül pedig nincs értelme.
 FRUzsINA Már hogyan lenne. Felidézünk egy eseményt, kiragadunk belőle néhány momentumot. Ennél többet fölösleges.
 RITA Ha te monddod...
 FRUzsINA (*nevet*) Csak téged idézlek!
Fruzsina tovább bizonygatja az igazát, közben elsötétül a színpad.

6. JELENET

RITA ÉS FERi OTTHON: ELTÖRIK A MÉCSSES

Asztalnál ülnek, reggelinél, Rita kávét tölt, Feri morcos, másnapos.

FERi Nem undorodsz még tőlem?
 RITA (*mint aki nem is hallja*) Elég?

FERI (*Rita rezzenetlen arca láttán még idegesebben*) Nem hallod, amit kérdezek?

RITA (*abbahagyja a kávéöltést*) Édeskét tegyél bele magadnak, amennyit akarsz.

FERI Nem. Cukrot. Mostantól nem fogok édeskét tenni a kávémba, hanem cukrot. Sőt, a teába mézet is teszek. Kivonom az édeskét az életemből. Nicht. Mostantól minden ohne édeske, értetted?

RITA (*ránéz*) Igen?

FERI Jól hallottad. Éljen a természetesség! Hogy árt a cukor? Hát csak ártson. Legalább előbb feldobom a pacskert, és nem kell néznom a csupa részvét ábrázatodat.

RITA (*szórakozottan*) Aha.

FERI És többet ne hozz ide nekem ilyen fűrészpör ízű kenyeret. Rendes kovászolt házi kenyeret, kiflit meg zsömlét akarok, érted?

RITA Feri...

FERI Semmi Feri. Ezt akarom, értetted? Szarok én rá, hogy mit mondanak az orvosok. Hát mi vagyok én, mit gondolsz? Meddig fogom én ezt tűrni?

RITA Feri...

FERI Persze, te is csak játszod itt előttem a szentet, de egyvalamit elfelejtesz, ha neked elegend van belőlem, te elhúzol itthonról. Dolgoznod kell, azt mondod, pedig már nyugdíjba mehetnél, de te inkább dolgozol, hogy ne kelljen egész nap a pofámat bámulni. Tudom, hogy így van, ne tagadd, undorodsz tőlem, legszívesebben elhánynád magad, amikor meglátod a csonkot a lábam helyén, igaz?

RITA Feri, nagyon kérlek! Nincs jobb dolgod? Idd a kávédat, mert kihűl.

FERI Cukrot! Hozzál cukrot!

RITA Nem, Feri. Legyél már észnél.

FERI Mi az, hogy legyél már észnél? Észnél vagyok, érted?

RITA Nem úgy néz ki. Hülyeségeket beszélsz.

FERI (*szikrázó szemekkel*) Én? Én beszélek hülyeségeket? Nézz már magadba! Egyfolytában csak a csoportoddal vagy elfoglalva, olyan lettél, mint egy diakonissza, mást se hallok, mint így a csoport, úgy a csoport! A misszionáriusnő! Neki küldetése van! Meg kell menteni a szerencsétlen rákosokat. Megszépíti életük utolsó állomását. Elkíséri őket a halálba. Hah! Hospice-néni. Teréz anya! Én meg rohadjak meg itt magamban. Valld be, hogy csak előlem menekülsz. Na, mi van? Erre nem tudsz mit mondani, ugye?

RITA (*leteszi a kést, amivel a vaját kenné a kenyérre, szomorúan*) Feri...

FERI Feri, Feri! Mit Ferizel itt nekem? Éveken keresztül azt hallgattam, legyél türelemmel, viseld türelemmel a betegségedet. Milyen betegséget? Nem is vagyok én beteg! Kicsit cukros leszek, na és? (*Rekedt hangon*) Fogalmad sincs az egészről, Rita.

RITA (*szárazon*) Ha azt akarod mondani, hogy nem érzem át a fájdalmadat, akkor nagyot tévedsz. De ezt tudhatnád.

FERI (*gúnyosan*) Hát persze hogy átérezed! Nagyon is együttérző vagy. Azt jól megtanultad a pácienseiden. Csakhogy nekem nem együttérzés kell, hallod? Leszarom én az együttérzést, azzal tele a padlás, hogy mindenki csak sajnál engem. Legalább te ne sajnálj. Undorodsz tőlem. Csak nem mered bevallani. Magadnak se mered bevallani, hogy amikor befekszel mellém az ágyba, futkos a hideg a hátadon, ha véletlenül hozzád érek a csonkoddal. Ugye? Na látod!?! Erre nem tudsz mit mondani.

RITA (*tehetetlenül*) Feri! Abbahagynád végre? Nem veszed észre, hogy magaddal hadakozol?

FERI (*dühösen*) Magammal? Hát persze hogy magammal! Ki a lófasszal hadakoznék, ha nem magammal? Menjek át a szomszédba, hogy a Pista hallgassa a hadakozásomat?

RITA Ez is csak egy játszma, Feri, én nem leszek társad ebben.

FERI Nem? Hát akkor ne legyél. Legszívesebben talán el is válnál tőlem, ugye? Csak nem hagyja az a keresztyén lelked, mert mit szól majd a gyülekezet, ugye?

RITA (*fölpattan az asztaltól, mintha újabb pirítósért vagy másért menne*) Feri, ezt most hagyd abba! Nem vagyok hajlandó ezt tovább hallgatni!

FERI (*szárazon, némi szünet után*) Rendben. Abbahagyom. Abba.

RITA (*a teáskannát megemelve*) Kérsz még?

FERI Igen.

RITA Egyél is valamit.

FERI Nincs étvágyam.

RITA Mindjárt indulnom kell, nem hagylak így itt...

FERI Pedig nyugodtan itt hagyhatsz. Elhiszed? Tudom, hol a kenyér, nem vagyok óvodás, tudok magamnak kenni egy vajos kenyeret, ha megéhezem. Érted? Nincs szükségem rá, hogy pátyolgassanak, mint egy csecsemőt. Másra lenne szükségem, amit nem kapok meg.

RITA (*riadtan*) Hm?

FERI Nagyon jól tudod.

RITA Ne haragudj...

FERI Nem haragszom. *(Tagoltan)* Én csak dugni szeretnék. Érted? A lábamat levágták ugyan, de a farkam még ép. Itt vagyok egész nap bezárva, egyébre se gondolok, csak hogy ágyba bújjak veled. Te meg szabályosan menekülsz előlem.

Rita odamegy hozzá, a nyakába borul, Feri cirógatja a fejét, közelebb húzná magához.

FERI Ne haragudj...

RITA Nem haragszom.

FERI *(hangosan)* Mi a fészkes fenét csináljak? Mondd?!

RITA *(elfülő hangon)* Nem tudom, Feri...

FERI *(eltolja magától)* Ó, hogy én mennyire utálok magamat! Mindent utálok magamon. A csonka testemet, mindent, a pusztá gondolataimat, mindent. Minden egyes szóért, amit kimondok, a következő pillanatban szembe tudnám köpni magamat. Micsoda egy nyomorult féreg vagyok én! Hogy lehet engem egyáltalán szeretni? Hogy várhatom én el, hogy ágyba bújjon valaki velem? Egy fizetett kurva esetleg, akinek mind egy, hájas, kopasz vagy szőrös hátú vénember, vagy féllábú, félkarú, a lényeg, hogy fizessen, még az se számít, föláll-e magától a farka, vagy előtte szopni kell, a lényeg, hogy fizessen.

RITA *(kétségbeesetten)* Feri...

FERI Elegendem van, Rita. Érted? Rohadtul elegendem van. *(Ököllez az asztalra csap.)*

Rita elsírja magát tehetetlenségében. Még nem akarja elárulni Ferinek, milyen nagy a baj, nem érzi magát elég erősnek, kímélni akarja, vár, maga sem tudja, mire, és most kitör belőle a sok elfojtott keserűség. Ráborul Feri vállára, és sír, Feri megfogja a kezét.

FERI *(szelíden, fakó hangon)* Na... Ne vacakolj... *(Maga elé húzza, hogy lássa az arcát.)* Nézz rám! Hallod?

Rita nem akar ránézni, sír tovább, Feri vigasztalná.

FERI Ne haragudj rám, Rita. *(Kurtán nevet.)* Bal lábbal keltem föl. *(Kuncog.)* Hallod? Emlékszel? A szobatársam mondta a rehabon. *(Kínjában kacarászik.)* Ránk többé már nem mondhatják, hogy bal lábbal keltünk föl! Ott humorizált a csóka a másik kettővel, akiknek a jobb lábát vágta le. *(Kuncog.)* Ujjal mutogatott rájuk, röhögött a marhája, odanézz, ez a két szerencsétlen! Egész életükben bal lábbal kelnek föl ezután! Majd' kifordult a székéből, úgy röhögött. Potyogtak a könnyei. Azok meg beintettek neki, hehehe!, nagyon vicces...

Rita nem mosolyodik el, szemét törölgeti, orrát fújja, még mindig szipog, Feri nem tudja, mivel vigasztalja.

FERI (*gyengéden*) Na, szívem, ne vacakolj... Nem akartalak megbántani...

Rita rázza a fejét, de nem szólal meg.

FERI Gyere ide!

Rita a szekrényhez megy, valamit kivenne, maga sem tudja, mit, csak hogy ne kelljen Feri szemébe néznie, attól fél, megint elsírja magát. Kínjában végül fölkapja a naptárt a szekrény széléről, azzal megy vissza, leül, a szemüvege után tapogat, de Feri kezében van, eljátssza, hogy nem adja neki oda, végül Rita szigorú pillantásából rájön, hogy nincs helye a játéknak. Rita elveszi, elmélyülten tanulmányozza a naptárt.

RITA (*némi szünet után*) Ma később jövök.

FERI (*megértően*) Persze, tudom, csoport.

RITA Te mit tervezel mára?

FERI (*értetlenül néz Ritára*) Mit terveznék? (*Némi szünet után*) Szerinted?

Majd eldöntöm, hogy innen a konyhából előbb kimegyek-e a teraszra rágyújtani vagy inkább egyenesen a szobába tévét nézni. Van jobb ötleted?

RITA (*ő is értetlenül*) Szerintem itthon nemcsak tévét nézni lehet...

FERI Szerinted! Szerintem meg igen.

RITA Jól van, azt csinálsz, amit akarsz. (*Leszedi az asztalt.*) Én csak kérdeztem.

FERI (*méltatlankodva*) Tudom. Mindig ezzel van a baj, hogy te csak úgy kérdezed.

RITA Ebéd a hűtőben, tudod.

FERI Tudom. Mááámááá.

RITA Ne gúnyolódj!

FERI Mire hazajössz, tanuljam meg a leckét, mert kikérdezed, ugye?

RITA Feri! Hagyd abba!

FERI Jó, rendben, abbahagytam, mihelyt elmentél, rögtön abba is hagyom.

Magamban nem fogok beszélni. Illetve talán majd az az idő is eljön egyszer. Sose lehessen tudni.

RITA (*nem vesz tudomást róla, készülődik, a táskát pakolja, közben szól hátra neki*) Ne felejtse el a maradék levest a hűtőbe tenni, ha kihűlt.

FERI Igenis, mama! Kihűlt maradék leves hűtőbe!

RITA A pogácsa a spájzban van.

FERI Igenis, mama, értettem! Pogácsa a spájzban. Nem rájární, beosztani!

(*Maga elé*) Óránként egy pogácsa engedélyezve. Vagy másfél. Semmi esetre se kettő, fölmege a cukrom tőle. Meg tetőled is, anyukám.

RITA És ne felejtse el, később jövök haza. Öt és fél hét között nem veszem föl a telefont.

FERI Igenis, mama, értettem! Öt és fél hét között nem telefonálni!

RITA *(körülnéz, a táskájára pillantva maga elé)* Minden megvan? Semmit nem felejtettem el?

FERI *(mutatja)* A szemüveg! És a telefonodat nehogy megint itthon felejtse! Hiába csöng itt nekem, ha akarok valamit.

RITA *(belenéz a táskájába)* Itt van, már betettem.

FERI *(maga elé)* Bár ha buszon vagy, nem hallod meg, ha utcán vagy, akkor sem, úgyhogy mindegy is.

RITA *(odamegy hozzá, Feri tartja az arcát, megpuszítja)* Akkor este találkozunk! Szia!

FERI *(elnyújtva, gyerekesen)* Igenis, mama! Este találkozunk, és ne felejtse el, péntek van, szünet a gyerekekkel! Szíííjaaa!

Rita sóhajt, fejcsóválva el, Feri ül még legalább egy percig maga elé meredve a színen. Látszik rajta, hogy mondana valamit, de nem szólal meg, az arcára van írva inkább, hogy mit érez. Aztán elgurul, közben elsötétül a színpad.

7. JELENET

FRUZSINA ÉS ÉVA A KONYHÁBAN: LEGYEN MEG A TE AKARATOD

Éva dagaszt vagy borsót hüvelyez, mindegy, csak járjon a keze valamilyen monoton tevékenység közben. Soha nem nyugszik, valamit mindig kell csinálnia.

ÉVA Ez nem marad ám így sokáig. *(Dagaszt tovább.)*

FRUZSINA *(kivár, tűnődik)* Tudom.

ÉVA *(megáll a keze, jelentősegteljesen)* Sokreakció helyett van.

FRUZSINA *(kétkezdve)* Hogy érted ezt?

ÉVA Logikus. Ahelyett, hogy kiborulna, rátör a cselekvéskényszer.

FRUZSINA Úgy rohant el, hogy szinte még köszönni is elfelejtett. Mindig fölkiér, egész az ajtóig, de most meg se várta, hogy bizonygassam, egyedül is boldogulok.

ÉVA Látod. *(Folytatja a dagasztást.)* Mondom. Ilyenkor ez a természetes.

A valóság háritásának egyik módja. Pontosabban látszólagos elfogadása.

FRUZSINA Rita elfogadta, hogy beteg! Éppen hogy meg akar gyógyulni.

ÉVA Különös dolog ez a gyógyulás, szívem.

FRUZSINA Hogy érted, hogy különös?

ÉVA Vannak helyzetek, amikor eleve más a cél.

FRUZSINA (*elkomorulva*) Úgy érted, hogy Rita...

ÉVA Nem, nem azt akarom mondani, hogy gyógyíthatatlan beteg. Hanem hogy nem a gyógyulás a cél. Egyszerűen csak az, hogy mindenki járja be az útját.

FRUZSINA Mindegy, hogyan?

ÉVA Igen. Teljesen mindegy.

FRUZSINA Ez nagyon kegyetlenül hangzik, édesanyám.

ÉVA Miért? Semmi más nincs benne, mint a legyen meg a Te akaratod. Emlékezz vissza, hányszor mondtam, a legtöbb helyzetben a ráhagyatkozás az egyetlen elfogadható viselkedés.

FRUZSINA (*tűnődve*) Igen...

ÉVA Nem szabad most magára hagynunk Ritát. Mindenáron tartani akarja magát Feri előtt. (*Kivár, dagaszt tovább lendületesen, majd tagoltan.*) Játssza tovább a színjátékot előtte.

FRUZSINA Most már értem, miért nem akart feljönni velem.

ÉVA Hidd el, elég csak ránézni, ő rögtön érti, mire gondolok. Ezerszer megbeszéltem vele, hogy Feri nem akkor kíméli, ha elhallgatja előtte a dolgokat. De Rita képtelen erre, inkább magát gyötri. Segítenünk kell neki. Legjobb módja ez, a csoport.

FRUZSINA Megcsináljuk, már régen eldöntötte, jóval azelőtt, hogy megkapta az eredményt.

ÉVA Meglátod, úgyis lenyugszik. Ismerem.

FRUZSINA És szerinted hajlandó lesz arra, amit én szeretnék?

ÉVA A maga módján biztos. De adj szabad kezet neki.

FRUZSINA Jól van. (*Más hangon*) Mikor készül el ez a kalács?

ÉVA (*kiborítja a tálból a tésztát*) Mégsem kalács lesz, hanem bukta.

FRUZSINA (*nevet*) Nekem mindegy, azt is szeretem. Segítsek?

ÉVA Te majd töltheted, ha kinyújtottam.

FRUZSINA Lekvárral?

ÉVA Lekvárral. Meg még egy kis túró is van. Mákot most nem daráltam. De ha azt jobban szeretnél, még nincs késő, semeddig sem tart.

FRUZSINA Nem, jó lesz a lekváros is. Meg a túró is persze. És közben mesélek a csoportról.

Fruzsina odamegy egész közel az asztalhoz, Éva gyorsan kisodorja a tésztát, Fruzsina elkezd tölteni, és bekap egy kanál lekvárt.

ÉVA Na! Ne malackodj!

FRUZSINA (*színlelt felháborodással*) Kikérem magamnak! Ez nem malackodás!

ÉVA Nem nyalunk bele az üvegbe!

FRUZSINA Nem is abba nyaltam bele.
ÉVA De ugyanazzal a kanállal nyúlsz majd bele.
FRUZSINA Mit számít? Úgyis csak mi eszünk belőle.
ÉVA Honnan tudod?
FRUZSINA Miért, vendéget is hívtál?
ÉVA Nem hívtam, de attól még jöhet.
FRUZSINA Milyen titokzatos vagy, édesanyám! Valld be, hogy vársz valakit.
ÉVA Na persze! *(Gyorsabban jár a keze, hajtogatja össze a buktákat.)* Arról vagyok híres, hogy vendéget hívok!
FRUZSINA Nem okvetlenül férfi vendégre gondoltam ám.
ÉVA Még szerencse... *(Más hangon)* Na, meséled akkor a csoportot?
FRUZSINA Persze. A prédikátorok perét választottuk. Rábízom Ritára, legyen az ő elképzelése szerint.
ÉVA Te meg ott állsz majd mellette, bele se szólsz? Ezt nehezen tudom elképzelni.
FRUZSINA Persze hogy beleszólok, ha úgy látom majd jónak, beleszólok. De inkább hagyom Ritát.
ÉVA Kíváncsi leszek rá.
Egymásra kacsintanak, közben elsötétül a színpad.

8. JELENET

A CSOPORTNÁL JAVÁBAN ZAJLANAK AZ ELŐKÉSZÜLETEK:
VISSZA A TÖRTÉNELEMBE

Gyülekezeti ház helyisége, Rita és Fruzsina, a csoport tagjai. Kézírásos felirat jól látható helyen a falnak támasztott táblán: Állj ki az igazság, állj ki a tisztesség mellett, és Isten mindig a te oldaladon lesz. (M.artin L.uther K.ing)

SZILVIA Nem lehet ugyanolyan megítéléssel szemlélni egy régmúltbeli eseményt, mintha tegnap történt volna.
SZABOLCS Miért ne lehetne?
RITA A közben eltelt idő szűrőjén keresztül.
SZABOLCS Akkor sem lehet. Mérlegelve talán. Az akkori kontextusban.
RITA De a mai eszeddel. A ma szemüvegén keresztül. Mai mércékkel.
ZSUZSA Szerintem pedig vannak bizonyos dolgok, amiket mindig egyformán kell megítélni. Ősidőktől fogva.
RICHÁRD Akkor is, ha a társadalom közben változott?
ZSUZSA Akkor is.
SZILVIA Jó, akkor mi legyen a ne ölj parancsával?

ZSUZSA Éppen erről beszélek.

SZABOLCS A büntetése halál volt. Aztán eltörölték a halálbüntetést.

KLÁRA (*komolyan, kimérten, rekedtes hangon*) Ember ember fölött nem íté-
kezhet.

SZABOLCS Szerintem meg különbséget kell tenni egyéni és csoport szintű
megítélés között. Kinek mi fér bele morálisan.

SZILVIA Vagy mit enged meg a lelkiismerete.

TEKLA Az nagyjából ugyanaz, nem? (*Rita felé*) Mint a békeharcnál?

RITA (*Szabolcs felé*) Majd Szabolcs megadja hozzá a felütést.

Mintha az eddigi beszélgetést folytatnák, közben a dokumentumokból idéznek.

SZABOLCS Mi, a Magyarországon élő reformátusságnak több mint felét
magában foglaló Tiszántúli Református Egyházkerület lelkipásztorai
Urunktól, a békesség Fejedelmétől vett szolgálatunk felelőségében til-
takozunk a háború réme ellen a jelenlegi helyzetben, amelyet az jellemez,
hogy két világháborúnak az egész emberiségen ütött sebei még nem vál-
tak puszta emlékké, hanem jórésük most is begyógyulatlanul sajog,
mégis egy harmadik világháború kitörésétől kell tartanunk, mert démo-
ni erők megszállottjai immár robbanásig fokozzák a hidegháború fe-
szültségét. Mivel pedig tudjuk, hogy Isten a maga céljait nem csupán az
egyház, hanem az ő egész teremtett világa által munkálja, ezért alázattal
fogadjuk el és valljuk magunkénak azt a Békekiáltványt, amely Moszk-
vából, a Szovjetunió fővárosából indult el.

RICHÁRD (*mintha rátromfolna*) Annak a népnek a köréből, amely nem csu-
pán szavakat mondott ki a béke érdekében, hanem súlyos áldozatokat
is hozott érte.

KLÁRA Nekünk, magyaroknak annyival is nagyobb okunk van erre, mert
Isten színe előtt őszinte hálával valljuk: több mint egy évvel ezelőtt ez
a nép volt Isten eszköze abban, hogy hazánk és népünk megmenekült
a nemzethalál újra felvetődött rémétől: attól, hogy romboló nemzetkö-
zi erők beáramlásának színhelyévé és áldozatává válják.

BORBÁLA (*sokkal szelídebben*) Szeretett Atyánkfiai! Emlékeztessünk min-
denkit ez alkalommal a mi Urunk Jézus Krisztus ígéretes tanítására. Bol-
dogok a békességszeretők, mert ők Isten fiainak neveztetnek.

Szünet, mindenki néz maga elé, egy idő után Rita töri meg a csendet.

RITA Nincsen prófécia, csupán ismétli magát a történelem, és az ember is
ugyanaz marad benne.

SZILVIA (*némi tünődés után*) Ez rendben van, erről is beszélhetünk, de mi
szükség van most erre a prédikátorok pere előtt? Minek hozzuk elő, mi-

kor arról beszéltünk, hogy a múltba megyünk vissza, mintegy megtisztulási szándékkal?

SZABOLCS Fogalmazz pontosan, Szilvia!

SZILVIA Nem pontosan fogalmaztam? Katarzis egyenlő megtisztulás.

RITA *(közbeszól)* Várjatok! Először is szögezzük le, nem az szabadul meg a múltjától, aki elfelejti. Mintha valaki ezt már mondta volna egyszer.

SZABOLCS *(rávágja)* Egy Bertold Brecht nevezetű illető.

RITA Bizonyos tényeket nem szabad elfelejteni, éppen ezért időről időre nem árt felidézni, nehogy elfelejtsük őket. Nem vádképpen, pusztán a miheztartás kedvéért. Hogy tudjunk utána tükörbe nézni. Különböző oldalúvá válik a történeteszemléletünk.

SZABOLCS *(a többiek tanácsalansága láttán átveszi a szót a csoport nevében)* Nem tudom, ez érvényes-e csoportszinten? Csoport alatt itt most egy egész társadalmat értek. Nemzetet, ha úgy tetszik.

RITA Ó, ebbe most ne menjünk bele, maradjunk a mi csoportunk szintjén.

KLÁRA Mindegy, milyen szinten nézünk szembe egyházunk vagy társadalmunk negatívumaival. A megtisztulás akkor is közelebb van egy lépéssel, ha csupán négy-öt ember teszi.

RITA Mi kilencen itt, máshol ketten-hárman, megint máshol tizenhatan...

FRUZSINA És így lesz egyre jobb a világ.

ZSUZSA *(rekedten)* Optimisták vagytok...

TEKLA *(nevet)* Zsuzsa megtalálta a kákán a csomót!

RITA Mi elhatároztuk, hogy próbálunk a magunk szemszögéből felidézni olyan múltbeli eseményeket, amelyek segítenek megérteni az emberi sokféleséget. Nem vádolunk, nem mentünk fel senkit, csupán gondolkodunk.

SZABOLCS Vádaskodásnak amúgy sincs értelme. A múltat értelmezheted, nézheted innen is, onnan is, lezárult, olyan, amilyen.

RITA Pontosan erről van szó. Hogy innen is, onnan is nézzük meg.

BORBÁLA *(félénken, halkán, Richárdra pillantva, mintha megerősítést várna tőle)* Nehogy egyoldalú legyen a történeteszemléletünk. Ezt mondtad az előbb, nem?

RITA Pontosan. Semmit nem lehet meg nem történtté tenni azáltal, hogy nem beszélünk róla.

RICHÁRD *(Borbálán felejtí a szemét közben)* Struccpolitika!

SZABOLCS *(jelentőségteljesen)* Az.

SZILVIA Akkor hát leszögezhetjük, adott helyzetben, adott körülmények között, adott emberek így vagy úgy döntenek, ami hosszú évekre, évti-

zedekre meghatározza egy csoport vagy egy társadalom életét. Ez a politika, amiből idővel történelem lesz?

SZABOLCS *(homlokát ráncolva, tanárosan)* A döntések következményeiből lesz történelem. Maga a döntés még nem politika.

FRUZSINA Vagy mégiscsak az?

SZILVIA Na, ezt alaposan át kell gondolnom.

RITA Nem célunk, hogy lezárt tételekben fogalmazzunk meg nagy igazságokat. Annak még máshol sem látom különösebben értelmét...

FRUZSINA Pláne nem egy ilyen terápiás csoportban, mint a mienk.

KLÁRA *(lassan, kesernyésen)* Terápiás csoportban... *(Nevet.)*

Általános nevetés, majd, miután Klára nevetése köhögésbe fullad, a többiek elhallgatnak, egy pillanatra megáll a levegő, érezhető az aggodás Klára állapotára miatt, mindenki rá néz, aztán Tekla próbálja oldani a hangulatot.

TEKLA Klári, Klári! Látod? Így jár, aki csúfolódik.

KLÁRA *(még mindig fuldokolva, színlelt megrovással vágja rá)* Bagoly mondja verébnek!

ZSUZSA Ha nem bánjátok, én legközelebb hozok kézimunkát, különben nem bírom ezt a feszültséget, valamit csinálnom kell közben. Úgyis tudok ám kötni vagy horgolni, hogy nem nézek oda.

TEKLA Persze, majd elrontod itt a tutyit, aztán fejtheted föl, ha hazaérsz. Dupla munka.

RICHÁRD Legalább valami kézzelfogható eredményt is felmutathatunk a csoportmunkában. *(Rita felé)* Bocsánat.

RITA *(rávágja)* Ezt meg se hallottam.

TEKLA Akinek nem inge...

RITA Ha ez kritika akar lenni...

FRUZSINA *(közbeszól)* Azt hiszem, mára elég volt. Legközelebb a pozsonyi prédikátorper. Áldás, békesség!

RICHÁRD *(kifele menet maga elé tereli Borbálát, közben Tekla felé)* A kedvező isteni véletlennek örökké ellenszegülő, konok emberi butaság története. Ez az emberiség története.

TEKLA Elég nyakatekert. Egyszerűbb, ha azt mondjuk, vérengzésbe torkoló viszálykodások véget nem érő sorozata.

Duruzsolás a többiek felől, miközben lassan elhagyják a színpadot, Rita és Fruzsina marad.

FRUZSINA Nem halaszthatod tovább. Ma meg kell mondanod Ferinek. Főleges tovább kínoznod magad.

RITA Pont ma?

FRUZSINA Nem szabad sokáig titkot hordozni, ezt te is tudod.

RITA Persze. De nem ugyanaz, ha valamit azért hallgatsz el, hogy a másikat kíméld, mint ha ártanál neki az elhallgatásoddal.

FRUZSINA Akkor is. Tudod, hogy ártasz is neki, nem csak kíméled. A férjedről van szó.

RITA Tudom.

FRUZSINA Rita...

RITA Amíg nem mondjuk ki, nincs is. Mihelyt kimondjuk, nevet adunk neki, ott van, létezik. Az én betegségem. Nem is gondolok rá. Reggelente úgy ébredek, mintha egészséges volnék.

Hosszan néznek egymásra, arcjátékukkal beszélnek, majd lassan elsötétül a színpad.

9. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: EGY KIS FÖLDTÖRTÉNEZET

Feri a kanapén elnyúlva autós újságot olvas, hallja, hogy Rita jön, aki bekiabál, üdvözlő, Feri viszont leteszi az újságot. Rita belép, odamegy hozzá, fölé hajol, futólag puszit ad a homlokára, vagy ahol éri, aztán lepakol az asztalra, látszik, hogy sietős neki, Feri visszaveszi az újságot, olvas tovább. Rita előveszi a papírjait, azokat rendezgeti a további munkához, majd hirtelen megszólal.

RITA Ma arra a mondatra ébredtem föl, hogy az élet harc, hős, aki ebbe a célba belehal. Kicsit bénán hangzik, de álmomban így volt.

FERI *(értetlenül néz föl)* És?

RITA Semmi, csak megjegyeztem.

FERI Egész nap ez járt a fejedben?

RITA Dehogy! Ebben a pillanatban ugrott be. Reggel még eszemben volt, aztán elfelejtettem. *(Tovább rendezgeti a papírjait.)*

FERI Hát akkor most elmondtad.

RITA *(szórakozottan)* Hogy telt a napod?

FERI Rita... *(Leengedi az újságot.)*

RITA *(abbabagyja, odamegy elé)* Jól van. Békén hagylak. Nem faggatlak. Majd, ha lesz kedved, beszélsz, ha nem, akkor egész este hallgatni fogunk. Úgyis eléggé elfáradtam.

FERI Na látod. Ha tényleg érdekel, mivel töltöm a napomat, akkor egyszer maradj itthon hétköznap, és majd meglátod.

RITA *(sóhajt)* Rendben.

FERI Nem is tiltakozol? Figyelj, mondok valamit! Lehet, hogy a helyedben én ezt tenném.

RITA Feri... nincs jobb ötleted, mint hogy engem piszkálj?

FERI Nem én kezdtem.

RITA (*félre*) Nem lehet veled normális hangon szót érteni. Egy pillanat alatt képes vagy kihozni a sodromból.

FERI (*mégis hallja*) Hogy? Velem? Velem nem lehet szót érteni? Te vagy tiszta ideg. Magaddal nem vagy kibékülve, nem velem. Az a te bajod, lásd már be végre. (*Leteszi az újságot, közelebb húzódik Ritához.*) Én meg azt álmodtam most délután, hogy a Jarlung-Cangpo-kanyon egyik meredek szikláján próbálok följebb jutni, de közben annyira fáj a jobb lábam, hogy lépésként meg kellett állnom, azt hittem, tőből kiszakad.

RITA Fantomfájdalom...

FERI Persze, ébren is érzem, pontosan ezt a fájdalmat, amit álomban, ordítani tudnék, annyira szaggat időnként. Vagy amikor viszket, arra ébredetek, hogy rohadtul viszket a lábam, megvakarnám, de nincs mit. A legjobban mégis az fáj, amikor álomban focizok, és arra kell fölébrednem, hogy csak álmodtam. El tudod képzelni?

RITA El.

FERI Dehogy! Rettenetes érzés.

RITA Hogy jött ez az egész?

FERI Nem tudom. Talán a Jarlung-Cangpo miatt. Tegnap láttam egy filmet róla. Álomban is pont ugyanúgy nézett ki, ahogy a valóságban, fölismertem a hajtúkanyart a Namcsa Barva körül. Enyhén ködös reggel volt, a túlpartról bámultam, teljesen egyedül voltam, és azon gondolkodtam, átevezek-e a csónakkal, ami ideát volt kikötve. Mintha csak arra várt volna, hogy beleüljek. De kicsit féltem is, olyan érzés volt, mintha az alvilágba vinne az a ladik, hogyha én itt átevezek. Akkor hirtelen távlatból láttam a Namcsa Barvát, mintha a kamera elkapná előlem, hogy felnagyítva mutassa a távlatból, és én olyan törpének éreztem magam, hogy kirázott a hideg, fázni kezdtem, dideregve álltam ott előtte. Aztán eszembe jutott, mennyire szerettem volna eljutni a Himalájához, és most itt vagyok, nem szabad meghátrálnom. Bele is ültem a csónakba, és rögtön fölébredtem. Az volt az első gondolatom, hogy erre már soha az életben nem lesz lehetőségem.

RITA Elaludtál a filmen?

FERI Nem, végignéztem.

RITA És ennyire pontosan megálmodtad, amit láttál?

FERI Nem egészen erről szólt a film. Geológusok beszéltek, hogy vizsgálták a folyómeder mélyrétegeit, mintát vettek, helyenként nyolcszáz-ezer méter mélyről, a berillium és az alumínium izotópjait keresték az üledékben, ami a kozmikus sugárzás nyomán képződik. És közben mutatták szemléltető ábrán, hogy hogyan nézett ki az őskanyon, mert a folyó már hárommillió évvel ezelőtt is létezett, de csak két és fél millió évvel ezelőtt állta útját a Himalája. *(Mutogatva)* Az indiai meg az eurázsiai kőzetlemezek folyamatosan közeledtek egymáshoz, és észak felé tolódott a hegyvonulat. Fiatal hegység! Hol van ez a Balaton-felvidék nyolcmillió évvel ezelőtt kihunyt vulkánjaihoz!

RITA Relatíve fiatal.

FERI Van a fiatal lánchegység, mint a Kárpátok meg az Andok, tudod, az El paso de Los Caracolesszel, a Csiga-hágóval, Chile és Argentína határán, amiről a múltkor meséltem. Meg van a régi lepusztult röghegység, mint a mieink, a Bakony vagy a Mátra.

RITA Így tanultuk földrajzból általános iskolában.

FERI Stimmt!

RITA *(nevet)* Ha így folytatod, a végén még egészen otthon leszel a geológiában.

FERI *(nevet)* Abban is!

RITA Mint az egyszeri székely, aki mindenhez is ért! *(Összeborzolja a haját.)* Az én okos férjem! Eddig is tudtam, de most, hogy így kiműveli magát a természettudományos csatornákon!

FERI Sőt, multimediálisan, mert szakcikket is olvas, nem csak a képanyagot szívja magába!

RITA *(homlokát ráncolja)* ...az élet harc, hős, aki ebbe a célba belehal... Micsoda hülye egy mondat! Éreztem álmomban is, hogy valami itt nem stimmel, de pontosan így mondtam. Nem lehet belehalni egy célba.

FERI *(komolyan)* Célba esetleg lőni lehet... Meg beletalálni *(Egyértelműen mutatja.)*

RITA *(színlelt felháborodással)* Feri!

FERI Tessék.

RITA Ne komolytalankodj!

FERI Één?

RITA Hát ki?

FERI Én a legkomolyabban gondoltam. Csak helyeselttem.

RITA Éppen ez az! Ezzel tudsz kihozni a sodromból!

FERI Na tessék! Itt már tartottunk egyszer ma este.

RITA Jaj, ne! Fáradt vagyok. Nem vacsorázunk inkább?
FERI Nem vagyok én semmi jónak elrontója, ha utána lemozogjuk a kalóriákat! *(Cinkosan kacsint.)*
RITA *(mint aki nem érti a célzást)* De főzni sincs kedvem. Együnk hideget.
FERI Inkább rendeljünk pizzát. És amíg ideér, bemelegíthetünk.
RITA *(továbbra sem akarja érteni)* Pizzát?
FERI Mást is lehet. *(Megint kacsint, Rita mellébez nyúl.)*
RITA *(elhúzza magát)* Na jó, legyen pizza. Neked napoletana, nekem Margherita. Vagy quattro formaggi.
FERI Arrabiata. Dühös vagy, inkább azt egyél.
RITA Én, dühös? Dehogyan vagyok én dühös! *(Föláll, a táskájából kivesszi a telefont, megkeresi a számot.)* Két pizzát rendelnék, egy napoletana és egy... quattro formaggi... Igen, 24 cm-es.
FERI *(közbekiált)* 32!
RITA *(a telefonba)* ...bocsánat, a napoletana 32 cm-es.
FERI *(látszólag minden átmenet nélkül, ám a helyzetére gondolva elkomorul)*
Rita, én szeretek élni.
Rita döbbsen arra látván Feri elneveti magát, egyértelműen közeledni próbál Ritához, vetkőztetné, Rita ellenállást színlel, de azt már nem tudjuk meg, hogy mi történik majd, amíg megérkezik a pizza, mert közben elsötétül a színpad.
Függöny

II. rész Közjáték

A pozsonyi véstörvényesség előtt

*Ha ez ínségben meg köll is mind halnunk,
De néma bálványnak mi fejet nem hajtunk.
(Bátorkeszi István)*

Gyülekezeti ház helyisége, jól látható helyen a kézírásos felirat. Amíg az előkészületek zajlanak, a csoport a színpad bal oldalán ül a földön, Fruzsínát is kiemelik a kerekesszékből, hátát a falnak vetve tudja tartani magát. A csoporttagok mellett fehér ruha, az lesz a jelmezük. A szempontokat elemzik, amelyek alapján majd összeáll az előadás. Éppen gyakorolnak. Kezdes-

nél Fruzsínát visszaültetik a kerek székébe, Józsa Fruzsina megszemélyesítőjeként, a színpad jobb oldalán, a Csuklyás alak ellenpontja lesz. Utóbbi akár egy inkvizítor, arcát nem láthatjuk, előtte vonulnak fel sorban a megidézettek. A prédikátorokat a csoporttagok személyesítik meg. Az első, akit név szerint szólítanak, magára veszi a fehér jelmezét, kimegy a Csuklyás elé, elmondja, ki ő, majd amíg a következőt szólítják, ott is marad mellette. Miközben elhangzik a vád, a következő is magára teríti a fehér ruhát, kimegy a Csuklyás elé, helyet cserél a másikkal, aki ezután a színpad mögött visszamegy a helyére, és így váltogatják egymást. Fruzsina némán figyel, csak a végén beszél.

RITA (*dossziéval a kezében*) A mindenkori élethelyzeted elől úgy menekülhetsz, ha kiemeled magad a jelenből. (*Körülnéz.*) Persze, minden este megnézhetsz egy-két bűnügyi epizódot, a Derrickből vagy másból, de hosszú távon úgyis megunod. A jelen elől a múltba kell menekülni. Minél messzebbre, annál jobb. *Alles Vergängliche ist nur ein Gleichnis, Ami tünékeny, csupán hasonuló*, Goethe is mondja. A jelent a múlton keresztül lehet megérteni, elfogadni, elviselni.

RICHÁRD (*közbevág*) Pedig az ember sose tanul belőle.

RITA Nem. Sem az ember a saját múltjából, sem a nemzet a történelméből.

De mi most itt egyéni sorsokról beszélünk. Te, Richárd, én, Rita meg mi itt mind (*Körbemutat, a nézőtérre is.*). Egy életünk van, és bár nem feltétlenül kívánunk történelmi távlatokba helyezkedni, mégis ez az egyetlen lehetőségünk, hogy kiragadjuk magunkat a helyzetünkből. És ha megláttuk az összefüggést a jelennel, akkor már szinte mindegy, mi történik körülöttünk, könnyebben elfogadjuk, hiszen ez is csak egy múló állapot.

ZSUZSA Nem egészen értem a logikádat. (*A többiek is tanácstalanul nézik.*)

RITA (*körülnéz, mintha segítséget várna a nézőktől*) Nem tudom érthetőbben megfogalmazni. Majd menet közben rájöttök. Legalábbis remélem. Egyelőre legyen elég annyi magyarázat, hogy ezt a pert találtam a legalkalmasabbnak a mostani céljainkra.

FRUzsINA (*Rita felé*) Ha én is közbeszólhatok... (*Rita mosolyog.*) Saját tapasztalatomból tudom, hogy nekünk, akik kénytelenek voltunk megtanulni együtt élni a betegségünkkel – amíg az Úr engedi –, nekünk más az időfelfogásunk, mint aki egészségesnek tudja magát. (*Elhallgat.*)

ZSUZSA Ezt meg hogy érted?

FRUzsINA (*gondolkodik*) Mindjárt. (*Némi szünet után*) Úgy, hogy nálunk felgyorsul az idő. Szeretnénk minél többet látni, élni, átérezni a világból,

mert pillanatok alatt véget ér a nap. Aki egészséges, azt hiszi, örökké él, ráér holnap is. Mi pedig tudjuk, hogy még ma, és ha lehet, most azonnal kell, mert holnap már késő.

ZSUZSA És hogy jön ez most ide?

FRUZSINA Arról jutott eszembe, amit Rita mondott az előbb. Hogy bármi történik körülöttünk, rögtön tudjuk, hogy ez is csak egy múltó állapot. Betegnek vagy nagyon bölcsnek kell lenni hozzá, hogy az ember fölismerje. *(Megrázza a fejét.)* De hagyjuk is, most úgysem az a dolgunk, hogy az élet kérdésein merengjünk.

BORBÁLA Még mielőtt belefognánk, nagyon izgat engem, hogy protestáns szemmel milyen érzés volt olvasni ezeket a szövegeket?

Tanácsstalanság, mindenki összenéz, pillanatnyi hangzavar.

FRUZSINA Kérdés lehet ez ma még egyáltalán?

RITA Minden fölmerülő kérdés kérdés. Sőt! Többnyire a válasznál is fontosabb. Még akkor is, ha éppenséggel politically not correct. *(Körülnéz, várja a többiek reakcióját.)*

RICHÁRD Ha bennem volna is neheztelés, akkor az nem Jóska vagy Pista vagy Bandi iránt lenne, aki történetesen katolikus.

SZABOLCS Neheztelés?

RICHÁRD Igen. Lehet, hogy a legalkalmasabb kifejezés, de most ez jutott eszembe.

ZSUZSA Kellott hozzá egy türelmi rendelet, hogy ne legyen.

SZABOLCS Szerinted rendeletekkel föl lehet oldani ellentéteket?

ZSUZSA Ezt nem mondtam, de legalább ha intézményesül a türelem, akkor nagyobb rá az esély, hogy nem vágják le a fejedet, nem égetnek meg, nem adnak el gályarabnak, amiért más a hited.

BORBÁLA Én nagyon is el tudom képzelni, hogy a reformátusokban a mai napig is maradt némi neheztelés. Ugyanúgy, ahogy, mondjuk, egy perui vagy mexikói neheztel a spanyolokra.

RICHÁRD Akiben történetesen egy cseppnyi indián vér sincsen.

RITA Úgy valahogy...

Általános moraj, majd rövid szünet után Rita int, Fruzsinaát visszaültetik a kerek székbe, a helyére áll, és ekkor hirtelen feltűnik a háttérben a Csuklyás alak, jön előre, megáll a másik oldalon.

RITA *(jegyzeteivel a kezében)* E törvényszék elé megidézttetett az 1674. év első napjaiban 735 protestáns egyházi férfiú, mindnyájan azon ürügy alatt, hogy a Zrínyi–Nádasdy-féle összeesküvésnek, amelynek fejei s részesei, még 1671-ben kivégeztettek, és kevés kivétellel római katoliku-

sok valának, – fő-fő indítói és okai ők voltak, s e költött vád alapján perbe is fogattak. A megidézett 735 lelkész, tanár és tanító, ártatlansága s öntudata tisztaságának érzetében, a királyi parancs iránti engedelmességből és tiszteletből, megjelent e harmadik és általános idézésre Pozsonyban.

SZABOLCS (*magyarázón, a többiek felé*) Merthogy korábban már Pozsony előtt is volt két idézés.

RITA (*olvás*) Március 5. Megnyílik a pozsonyi vértörvényszék, s a magyar Sanhedrin megkezdi az evangélium szolgálai ellen az inquisitiót. A megidézettek nevében előállott Séllyei István pápai református lelkész és szuperintendens, és felelt a törvényszék előtt az ellenük emelt vádakra, melyeket a leghatározottabban visszautasított, és valótlannak állított, azonban a törvényszék egyedüli célja az volt, hogy a megjelentek menthetetlenül elítéltesse. Március 7. A fogoly lelkészeknek az állásokat, jellemüket, elvüket megsemmisítő térítvény előterjesztetik, s aláírásra felhívják a megidézettek; mindnyájuk nevében a nemes, tudós, ékesszóló Miskolczi Bodnár Mihály füleki lelkész felel, s visszautasítja az aláírást. Rettenetes sors vár rá: a vashéklyó miatt lába elfekélyesedett, a via dolorosán, Theáte városában lábát le kellett vágni, s kínok közt lehelte ki lelkét 1675. május 19-én. Utolsó éneke volt a 6. zsoltár. (*Intonálva*) Elfáradtam bánatimban, / Egész éjjel sírtombban, / Könnyhullatásimmal. Április 4. A megidézett lelkészek a térítvényt aláírni nem akarók fej- és jószágvesztésre ítéltetnek, s a tisztas Séllyei István pápai református lelkészre és püspökre nehéz vas veretik, s egymás után vettetnek a pozsonyi börtönbe. Május 7. Felnyílik a borzalmas lipótvári börtön, melybe vettetik a fennszárnyaló ifjú pápai tanár, Kocsi Csergő Bálint és még számosan, s kezdetét veszi a nérói kínzatás. Május 10. A rémrendszer hatására a rab lelkészek közül 92-en írják alá a hivatalokról lemondó térítvényt, 43-an a kivándorlásra kötelezvényt, és így 135 gyülekezet hivatalos szolgálja némíttatik el. Május 29. Séllyei püspök és gránitjellemű társai Berencs várbörtönébe kísértetnek, s 9 hóig viselik kemény sorsukat. Itt veri lantját a rab lelkészek költője, Bátorkeszi István, Veszprém református lelkésze: Baált nem tisztelünk soha térdhajtással... Az év végén decemberben a különböző várbörtönökben 71 fogoly lelkész és tanító sínylett, de kitarzott. (*Körülnéz, majd némi szünet után*) A prédikátorok pere nagyjából két hónapig tart Pozsonyban a véstörvényszék előtt.

SZABOLCS (*megjegyzé*) Iudicium extraordinarium.

RITA Halasztásra különféle okokból van szükség: beesteledik, húsvét közeleg, nincs védőügyvéd, periratmásolatokat kell szerezni, ilyesmi. Április 3. az utolsó nap, ekkor újból felsorolják a perbe fogottak bűneit, ki mondják, hogy bűnösök, és ezzel lezártnak tekintik az eljárást. Április 30-án Szelepcsényi György esztergomi érsek aláírásával és pecsétjével látja el a jegyzőkönyv kivonatát. (*Belenéz a jegyzeteibe.*) A vád szerint a beidézettek túllépték szolgálatuk megszabott kereteit, de mindenekelőtt istenkáromlás büntetést követtek el a katolikusok ellen.

SZABOLCS (*megjegyző*) Blasphemia.

RITA A prédikátorok azonban legfőképpen lázadók, akik híveiket...

SZABOLCS (*közbeszóló*) ...auditores, populus, plebs, rudis plebicula

RITA ...úgyszintén lázadásra buzdították, és ezt a végvárokat is kiterjedő rebelliókkal bizonyítják. Vád továbbá ellenük, hogy gyűléseket tartottak, felkelőkkel leveleztek és lázítottak; mindezek mögött pedig országvesztő „törökösségük” áll. Szembefordultak az ország szentesített törvényeivel és szokásjogával. (*Fölnéz.*) A vádak általánosítók, tehát személyi bizonyítottság nélkül valamennyi vádlottra érvényesek. Ezt az álláspontot a királyi ügyész a per folyamán következetesen képviseli, és tanúvallomásokkal megerősítve többször is beterjeszti. (*Fölnéz.*) Ugyanez vonatkozik a törvényesektől kért büntetésre, a vád tehát a száműzetést, a jogfosztást és a minden ingó és ingatlan javaktól való megfosztást általánosságban kéri valamennyiük ellen. A védők érvelési logikája a vádéval ellenkező: hangsúlyozzák, hogy a vádak nem általában, hanem személyre szólóan kell bizonyítani, az eseményeket és helyszíneket pedig konkrétan meg kell jelölni. A vádlottak készek ártatlanságukat külön-külön bizonyítani, akár személyes testi esküvel...

SZABOLCS (*közbeszóló*) ...iuramentum corporale

RITA ...valamely szent dolog – ereklye, feszület, Biblia – érintésével. (*Fölnéz némi szünet után.*) Bűnük az is, hogy ellenszegültek a perbe hívó idézésnek, és az idézést kézbesítő hivatalnokokat török börtönbe vettették. Gúnyiratokat írtak és nyomtattak, hamisan tájékoztatták a külszói fejedelmeket, és az ország szentesített, 1659. évi 13. törvénycikkében oltalmat kértek a töröktől. (*Fölnéz.*) Amikor országvesztő törökösségükről olvasunk a szövegben, vagy amikor szemükre hányják, hogy ellenszegültek a perbe hívó idézésnek, és az idézést kézbesítő hivatalnokokat török börtönbe vettették, arról se feledkezzünk meg, hogy a prédikátorok nagy része hódoltsági alattvaló, kettős igazgatás alatt él. (*Lapoz.*) Az állítólagos vétkesek tehát mindenképpen patthelyzetben

voltak. Ha nem jelentek meg, engedetlenségben minősültek bűnösnek. Ha megjelentek, valamennyi vádpontban elítélhetőek voltak. *(Olvas tovább.)* Az örök hűtlenség...

SZABOLCS *(közbeszól)* ...perpetua infidelitas

RITA ...büntetése alól pedig még a király sem mentheti fel őket. Egyértelmű tehát a büntetési szándék. Akár visszamenőlegesen is meghamisítják, torzítják az eseményeket. *(Morajlás, némi szünet után)* Különben a perre vonatkozó legmagasabb szintű döntés máig nem ismert. Mindenesetre bonyolult kapcsolatrendszerrel feltételez a központi kormányzat és annak magyarországi képviselői között. *(Hevesen gesztikulálni kezd.)* A per elején rögtön leszögezett vádpontokhoz menet közben vissza-visszatérve az érvelések végén is ugyanazt ismétli meg a vád. Az uralkodóhoz való lojalitás mindenekelőtt, az országhoz, a nemzethez való hűség helyett pedig alattvalói engedelmesség. *(Olvas.)* A vád évekre visszamenően Vitnyédi István nevével operál: halála után több mint három esztendővel, antedatáltan, egy jóval korábbi, az 1665-ös, francia, török, erdélyi szövetségkeresésre utal. Így lesz Vitnyédi István a hamisított levelek főszereplője, aki szívéen viselte a Vág-melléki és a Dunán inneni protestánsok sérelmeit.

SZILVIA *(félre)* Tipikus történet...

RITA Így lett a mendemondákból megtörtént eset, egy-egy tanú elbeszélésére hivatkozva, a bíróság kénye-kedve szerint alakítva.

Rövid szünet.

CSUKLYÁS *(előrébb lép, Kleisttől idéz)* Mi, a nagyhatalmú titkos törvényszék bírái, kik mint Isten földi poroszlói s az égi seregszemlén egybegyűlt szárnyas hadak kengyelfutói, bevilágítunk a lélek sötét rejtekeibe, hogy ott is, hová világi törvény keze el nem ér, fölfedjük a gyík módjára meglapuló bűnt, neveteken szólítunk most benneteket.

SZILVIA *(nem várja meg, hogy befejezze, magára veszi a fehér ruhát, elindul és kiáll a Csuklyás elé, és sorban utána majd a többiek is)* Alistáli György református lelkész. *(Most ér oda a Csuklyás elé, a nézők felé)* A lipótvári börtönből Triesztbe hurcoltak, ott eladtak a nápolyi gályákra. *(Lehajtott fejjel, háttal a nézőknek megáll a Csuklyás mellett.)*

CSUKLYÁS Odáig merészkedtek, hogy ezen ország általános nyugalma és csendessége ellen hűtlenség bűnének terhe alatt oly sokszor megtiltott magánösszejöveteleket hívjanak egybe és látogassanak.

KLÁRA *(már elindul, mikor a Csuklyás rákezd, mikor befejezi, helyet cserél Szilviával)* Bátorkeszi István veszprémi református lelkész. 1676. júli-

us 2-án eladtak Nápolyban, és a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak.

FÉRFIHING (*Bátorkeszi István hangját idézve*) Csak Isten igéjét igen gyakoroljad, szegény árváidat scholába jártassad.

CSUKLYÁS Végső romlást és teljes pusztulást előidézni törekedtek, amint ezt azok a tettek is tanúsítják, amelyeket különösen az ország Felső Résein, akárcsak a Dunán inneni részekben vittek végbe bűnös szándékuk és az összeesküvések borzalmas és hallatlan példáiként.

RICHÁRD Bayer János evangélikus lelkész. Tanár iskolaigazgató voltam Szepesváralján, onnan idéztek Pozsonyba, útközben haltam meg. A kísérleti fizika hazai úttörői között lehettem volna, ha konzervatív tanártársaim el nem üldöznék Eperjesről, és a további megpróbáltatások nem okozzák haláloamat.

CSUKLYÁS A felperes ügyésze hivatkozott azokra a dolgokra és cselekményekre, amelyeket a Felső Réseken, a Dunán túl követtek el, s az efféle munkálkodás nyomán támadt, szerte az országban gerjesztett lázongásokra.

BORBÁLA Berekszászy István losonci református lelkész. Kapuvári raboskodásom után a trieszti börtönből szabadultam Zaffius Miklós velencei orvos segítségével.

CSUKLYÁS Elhatározták, hogy az egész országból az adót a töröknek kellene adni, ráadásul a franciák királyától várták és remélték ezt az adót.

TEKLA Borhidai Miklós rábaszentandrási evangélikus lelkész. Lipótvári raboskodásom után Nápolyban adtak el gályarabnak, gályarabként is haltam meg.

CSUKLYÁS Sőt a fentebbieken túl, az előbb említett katolikus rend és a legszentebb Felséges Úr ellen megátalkodott módon csúfolkodó, egyértelműen lázadásról árulkodó gúnyiratokat is összeszerkesztettek, azokat kinyomtatatták, s a köznép, vagyis híveik között fohászok avagy imák ürügyén osztogatták.

RICHÁRD Bugányi Miklós sajtógömöri evangélikus lelkész. Pozsonyban, Komáromban és Lipótvár börtönében raboskodtam, majd Nápolyban eladtak gályarabnak.

CSUKLYÁS Azonkívül a törökkel is leveleztek, ahonnan válaszul lelkesítő leveleket kaptak, s ami messze a legkárhózasabb, ezen törvénybe idézett néhány prédikátort, tudniillik a bűntársaikat, követségbe küldték hol a budai vezírhez, hol a nógrádi béghhez, sőt a kanizsai erősségbe, majd Egerbe, Váradra és Székesfehérvárra, és az ország szentesített törvényét

semmibe véve az ottani törökökhöz folyamodtak oltalom, tanács és támogatás végett.

BORBÁLA Czeglédi Péter, Czeglédi István református prédikátor, egyházi író, költő fia. Debrecenben tanultam. Pozsony, Berencs, Trieszt és Chi-eti börtönében raboskodtam, majd Nápolyban eladtak gályarabnak.

CSUKLYÁS Arra vetemedtek, hogy maguk közül – segítő és támogató pártfogásért könyörögve – hol a budai vezírhez, hol a kanizsai, az újvári, az egri, a váradi pasához, a nógrádi béghez és egyéb török tisztviselőkhöz követeket küldözgessenek, s magukat önszántukból azok mohamedán hitvallása követőiül ajánlják.

RICHÁRD Csutka János evangélikus lelkész. Sárváron, majd Buccariban raboskodtam. Későbbi sorsom az utókor előtt ismeretlen maradt.

CSUKLYÁS Továbbá, hogy leveleket küldözgessenek az elégedetleneknek és Felsőges Urunk egyéb ellenségeinek, amelyekben az ország megtámadását szorgalmazzák.

TEKLA Csúzi Cseh Jakab református egyházi író. A sárvári börtönben raboskodtam Berekszászy Istvánnal együtt, majd Triesztben szabadultunk, miután Bécsben megszerezhették értünk a váltságdíjat.

CSUKLYÁS ...hogya a végvári erősségek falán titokban rést üssenek, s mindazonokon a dolgokon ügyködjenek, s mindazzal megpróbálkozzanak, amit csak ki tudtak találni az ország elpusztítására és tönkretételére;

ZSUZSA Edvi Illés Gergely evangélikus lelkész. Lipótvári raboskodásomat követően teljesen kimerültem a Nápoly felé vezető úton, ahol az örök halálra ütlegetek.

CSUKLYÁS ...hogya ráadásul e mostani törvényszéki vizsgálatokkal kapcsolatban a törökhöz forduljanak, hogy ezen eljárás ellenében tőle pártfogást kérjenek;

SZILVIA Fekete Szenczi István evangélikus püspök. 1673-ban az üldözések elől külföldre menekültem, hat esztendő múltán hazatértem, Ostffy-asszonyfán lettem lelkész. Elfogtak, a fizikai és lelki kényszer hatására 1681-ben katolikus hitre tértem.

CSUKLYÁS ...hogya az idézőlevelek átadására kiküldött szolgabírákat a törököknél bepanaszolják, őket a törökökkel bebörtönöztessék, és halálra vesszőztessék.

KLÁRA Fileki István református lelkész. Lipótvári és trieszti raboskodásom után Nápolyban haltam meg, közvetlenül azután, hogy eladtak gályarabnak.

- CSUKLYÁS Az egyszerű köznépet avagy hallgatóságukat – annak lelkét felbolygatván – ellenszenvre, gyűlöletre, meghasonlásra, viszálykeltésre, zavargásra uszították.
- RICHÁRD Goisz Mihály evangélikus prédikátor. Gályarabságra hurcolásomkor, még Nápoly előtt, Aversa városánál teljes legyengülés következtében haltam meg.
- CSUKLYÁS Rádásul a köznépet – még hallani is szörnyű – Krisztus testének, úgymint a szentséges szakramentumnak a szentségtartóból, a tabernákulumokból és cibóriumokból a földre szórására s annak bűnös és kárhoztatandó megcsúfolására uszították.
- SZILVIA Gömöri János református lelkész. Pozsonyban megjelentem az idézésre, majd Sárvár börtönében végül katolizáltam.
- CSUKLYÁS A tanúk egybehangzóan állítják, hogy a prédikátorok a katolikusok ellen fenyegetőznek.
- BORBÁLA Gömöri Kanta Pál református lelkész. Pozsony után Éberhárdon raboskodtam, majd fogságomból szabadulván visszatértem Abafalvára.
- CSUKLYÁS Hallották a késmárki prédikátorok szájából minduntalan való kirohanásaikat a katolikusok ellen, s hogy őket bálványimádóknak nevezték.
- RICHÁRD Harsányi Móricz István református lelkész, egyházi író. Lipótvári fogságom után Chieti börtönébe kerültem, onnan hurcoltak el Nápolyba.
- CSUKLYÁS Világosan megmutatkozik, hogy az elmúlt évek minden magyarországi zűrzavarának, lázongásának, zendülésének s más egyéb bajának és veszedelmének a prédikátorok voltak az okozói és a forrásai, és ők azok ma is.
- SZABOLCS (*a csoport felé*) Pestis patriae. [A haza kártevői.]
- ZSUZSA Huszti Mihály sajtókeszi református lelkész. Chieti börtönében haltam meg.
- CSUKLYÁS A késmárki prédikátor nagy rokonszenvet tanúsítva sietett a lázadók elé, és őket a városba, sőt azután a várba is bevezette.
- BORBÁLA Jablonczay János református lelkész. 1675. július 2-án Nápolyban öt társammal együtt a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak.
- CSUKLYÁS A prédikátorok közül igen sokan a budai vezírhez folyamodtak, és annak oltalmáért könyörögtek.
- TEKLA Kállay István református lelkész. Kapuvár és Buccari börtöne után Szalontai István ügyvéd közbenjárására Velencébe kerültem, ott letem halálom.

CSUKLYÁS Midőn nemrég a komáromi alparancsnok közhírré tette a lutheránusok és a kálvinisták előtt arra vonatkozó parancsát, hogy tudniillik hagyjanak fel gyűlésezeikkel és tanácskozásaikkal, meg akarták kövezni, és meg is tették volna, ha a helyi bíró közbe nem lép.

SZABOLCS Kálnai Péter putnoki református lelkész. Nápolyban adtak el gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS A késmárki prédikátor mondta, jobb lenne, ha maguk is beállnának inkább a lázadókhoz, mint hogy megmaradjanak a németek mellett.

ZSUZSA Kaposi István református lelkész. Hajlott korom és teljes legyengülésem miatt császári rendeletre engedtek szabadon Lipótvár börtönéből. Visszatértem Rimaszombatba.

CSUKLYÁS A prédikátorok teli szájjal azt kiáltották: Öljünk meg minden semmirekellő páfistafit és azok papjait, és adózzunk a töröknek, az majd gondoskodik az oltalmunkról.

SZILVIA Karasznai Mihály keleméri református lelkész. Pozsony után Lipótvárott és Kapuvárott raboskodtam, majd 1675. július 2-án Nápolyban öt társammal együtt a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak.

CSUKLYÁS A köznépet a Krisztus-hívők és a Felséges Urunk iránt hűségesek üldözésére, a katolikus papok lekasabolására uszították.

KLÁRA Kocsi Csergő Bálint református lelképásztor, egyházi író. Debrecenben tanultam, Munkácson rektor lettem, onnan a jezsuiták űztek el. A per idején Pápán voltam rektor. Nagyszombati, majd lipótvári raboskodásom után Nápolyban lettem gályarab. Hazatérésem után megírtam elítélésünk, fogságunk és szabadulásunk történetét, amely *Kösziklán épült ház ostroma* címmel, Bod Péter fordításában, majd kétszáz esztendővel később jelent csak meg magyarul Lipcsében.

HANG (*Kocsi Csergő Bálint hangján*) Nem teremhet a jó fa rossz gyümölcsöt.

CSUKLYÁS A prédikátorok Komáromban gyakran tartottak magánösszejöveteleket, s midőn ezt a helyi plébános meg akarta akadályozni, bizonyos kálvinisták felfegyverkezve támadtak rá.

RICHÁRD Komáromi Süllye István ácsi református lelkész. Nápolyban adtak el gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS A szószékről a késmárki prédikátor a katolikusokat bálványimádóknak és páfista kutyáknak nevezte.

SZILVIA Kóródi János csöglei református lelkész. Chieti börtönében haltam meg.

CSUKLYÁS A törökök vezére megesküdött a csillagokra és a holdra, a sóra és a kenyérrre, a tengerre és a halakra, hogy őket támogatni kívánja.

TEKLA Köpeczi Haller Balázs szkárosi református lelkész. A komáromi börtönből hurcoltak el Nápolyig, ahol eladtak gályarabnak, és 1675. július 2-án Nápolyban öt társammal együtt a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak.

CSUKLYÁS A kajári prédikátor arról beszélt: hamarosan megérkeznek majd a mi megsegítésünkre a lázadók a törökökkel és a tatárokkal megerősítve, higgyék el a pápisták, hogy a dolgaik majd rosszra fordulnak akkor.

KLÁRA Körmeny György református lelkész. Banáról idéztek Pozsonyba, ahonnan elmenekültem.

CSUKLYÁS Híveiket ezekkel a szavakkal buzdították: Tanítványaim, közeleg immár a kedvezőbb idő, és beteljesedik, hogy vagy elveszítjük mindenünket, vagy a török hatalomnak engedjük át, és végre kívánságunk szerint való megnyugvást nyerünk.

BORBÁLA Ladiver Illés evangélikus tanár, a német egyetemek után Zsolnán, majd Eperjesen lettem lelkész. 1673-ban elűztek, Erdélybe mentem, onnan idéztek meg, de a Pozsonyban megjelentek között már nem szerepeltem.

CSUKLYÁS A jenői prédikátor a nógrádi béghez menekült oltalmáért könyörögve, tudniillik, hogy akadályozza meg, hogy őt és a többi prédikátort a pozsonyi ítélőszék elé állítsák, s ez a prédikátor arról biztosította a fentebbi bégét, hogy mindannyian a törökök hívéül kívánnak szegődni.

TEKLA Ladmóczi István református lelkész. A sárvári börtönben raboskodtam. Buccari börtönéből szabadultam társaimmal együtt, Szalontai István ügyvéd segítségével, 1676. május 2-án.

CSUKLYÁS 1672-ben, amikor tudniillik a győri püspök úr Tata várának prédikátorát állásából el akarta mozdítani, az tüstént a budai vezírhez futott, s oltalmáért folyamodott.

ZSUZSA Lány János evangélikus lelkész. Sárvár és Buccari börtönében raboskodtam, majd 1675 végén katolizáltam.

CSUKLYÁS Minap, a pápai lázongás idején a kálvinisták apró darabokra törték és szaggatták, összetörték a templomi szentképeket.

BORBÁLA Leporinus Miklós evangélikus lelkész. Lipótvári rabságomat követően Nápolyban eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS A lutheránusok és a kálvinisták nagyon járják a fegyvertáncot, valahányszor azt hallják, hogy előrehaladnak a felkelők dolgai.

TEKLA Losonczy Farkas János református lelkész. Miután 1672-ben Nagyszombatból elűztek, Kocsra menekültem. Veszprémben Bátorkeszi István mellett lelkészkedtem.

CSUKLYÁS Ráadásul a feljebb említett alperesek közül néhányan határozottan kijelentették: inkább alávetik magukat a pogány hitetlenségnek, mintsem hogy a mostani törvényszék előtt megjelenjenek.

SZABOLCS Masnicius Tóbiás evangélikus egyházi író. Lipótvártott raboskodtam. 1675. május 7-én megszöktem, de hamarosan elfogtak, és Capracotta börtönéből adtak el gályarabnak. Börtöntársa voltam Simonides Jánosnak, akinek útközben sikerült megszöknie. 1676-ban *Unerhörter Gefängnis-Prozes* címmel megjelent visszaemlékezésemben megírtam a protestáns prédikátorok raboskodásának és szökésének történetét, melyet színezett rajzaimmal illusztráltam.

CSUKLYÁS A jenői prédikátor a többi prédikátor nevében a nógrádi bégehez sietett, és a béget biztosította róla, hogy valamennyien a török hívei lesznek, sőt a mohamedán hitet is készek felvenni, csak oltalmazza meg, s ne engedje őket a pozsonyi törvényszék színe elé állítani.

SZABOLCS Mazári Dániel evangélikus lelkész. Nápolyban öt társammal együtt a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra raktak. Siracusánál letem halálomat.

CSUKLYÁS A keszi prédikátor mondta, nemsokára eljönnek azok az idők, amikor a pápistákat üldözik, s maga is kész lenne végezni néhány pápistával.

KLÁRA Mensatoris István evangélikus lelkész. Sárvár után Buccari börtönébe kerültem, ahol nem sokkal szabadulásom előtt katolizáltam.

NŐI HANG (*hirtelen a háttérből*) Elismerem, hogy senki sem üdvözülhet, csakis ama vallásban, melyet a katolikus, apostoli és római egyház elismer, vall és tanít. Élénken sajnálom, hogy eme hittel szemben tévelyegtem, a midőn a római katolikus egyházon kívül születve, olyan tanokat követtem és ösmertem el, amelyek tanításaival ellenkeznek. Őszinte szívvel és erős hittel megvetek és utálok minden tévedést, minden eretnekséget és minden schizmát, melyek a szent katolikus, apostoli és római egyházzal ellentétben vannak. Isten engem úgy segítjen!, és a szent evangélium, melyet saját kezeimmel érintek!

CSUKLYÁS Híveiket ezekkel a szavakkal buzdították: Tanítványaim, közeleg immár a kedvezőbb idő, és beteljesedik, hogy vagy elveszítjük mindenünket, vagy a török hatalomnak engedjük át, és végre kívánságunk szerint való megnyugvást nyerünk.

- ZSUZSA Miskolczi Bodnár Mihály református lelkész. Pozsonyban, majd Berencsen raboskodtam, köszvényem miatt Pescara kikötőjéből pokrócba csavarva vittek társaim. Chieti börtönében haltam meg.
- CSUKLYÁS Miután a szenicei templomba betörtök, egy bizonyos Bacsek vezetőknévű személy elragadta az oltárról a szentséges szakramentumot, a földre tiporta, és a földön heverő szentséget fegyverével efféle istenkáromló szavak kíséretében átdöfte: Ha te vagy a katolikusok istene, akkor most gyámolítsd őket.
- BORBÁLA Nikléci Boldizsár ágárdi evangélikus lelkész. Nápolyban eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.
- CSUKLYÁS A prédikátorok közül sokan csatlakoztak a lázadókhoz, most is közjűk tartoznak, és mégoly elvakultan acsarkodnak a katolikusok ellen.
- RICHÁRD Nikléci Sámuel alsósztrégovai evangélikus lelkész. Nápolyban eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.
- CSUKLYÁS A kisszebeni prédikátor, miután a lázadók a városhoz értek, betörve a templomba, megragadta az oltáron a cibóriumot a szent szakramentummal együtt, s azt a földön szanaszét szórta.
- TEKLA Otrókócsi Fóris Ferenc református lelkész, egyházi író. 1694-ben katolizáltam. *Furor bestiae contra testes Jesu Christi in Hungaria* című művemben írtam le hányattatásaim történetét.
- CSUKLYÁS A lutheránus és a kálvinista sokaság összeszövetkezett a prédikátorokkal, és mindenben prédikátorai parancsának engedelmeskedik.
- SZILVIA Paulovics Mihály evangélikus lelkész és tanító. Lipótvárott raboskodtam, a Pescarából Nápolyba tartó hajóúton haltam meg.
- CSUKLYÁS A prédikátorok voltak a béke és a közrend megzavarói, valamint a lázadók legfőbb felbujtói.
- TEKLA Pilarik István evangélikus lelkész. Szenicről idéztek Pozsonyba, de már 1673-ban Németországba menekültem, így ott nem jelentem meg.
- CSUKLYÁS A lutheránus és a kálvinista köznép és prédikátoraik olyannyira egymás szövetségesei, hogy bármit készek végrehajtani, amit csak a prédikátorok kívánnak tőlük.
- SZILVIA ifj. Pilarik István, előbbi fia voltam. Nagyszombatból elűztek, Modoron lettem prédikátor. Számkivetésem után katolizáltam.
- CSUKLYÁS Azt állították, hogy a pápisták az egyház fattyai, a misét pedig az ördög, nem pedig az Isten eszelte és találta ki.

- RICHÁRD Rafaides János evangélikus lelkész. Sárvárról Buccari börtönébe hurcoltak, ott katolizáltam.
- CSUKLYÁS Igen sok prédikátor, iskolamester és társaik ott voltak az elégedetlenek táborában, és velük kölcsönösen leveleket váltottak.
- RICHÁRD Régius Pál evangélikus lelkész. Kisszebenből idéztek meg Pozsonyba. Istenkáromlás delictumával illettek. 1679-ben Erdélybe bujdosam, további sorsom ismeretlen.
- CSUKLYÁS Regius Pál kisszebeni prédikátort pedig az előbbieken ismertetett büntette, a szent szakramentum méltatlan és megvetendő földre dobása és szentségtörő megtaposása miatt az 1553. évi 7. artikulus és Mátyás király VI. dekrétumának 61. artikulusa szerint súlyosbításként előbb kéz- és láblevágással, majd elevenen megégettetéssel kell sújtani.
- SZABOLCS (*a csoport felé*) Regius Pál az egyetlen, akit név szerint kiemel a vád.
- KLÁRA Rimaszombati Kis János református lelkész. Szalontai István ügyvéd segítségével szabadultam Buccari börtönéből 1676 májusában.
- CSUKLYÁS A katolikus Ciprianus atyát teljesen lecsupaszították, és a száját lótrágyával tömték tele.
- BORBÁLA Scultéti Jakab János evangélikus lelkész. Pozsonyban megjelentem a véstörvényszék előtt. Gályarabnak adtak el.
- CSUKLYÁS A sokaság olyannyira összeszövetkezett a prédikátorokkal, hogy vérét is kész ontani értük.
- TEKLA Séllyei István református lelkész. 1669-től a dunántúli egyházkerület püspöke voltam. Pápáról idéztek meg, Pozsonyban megjelentem, és társaim érdekében önzetlen szívvel jártam el.
- HANG (*Séllyei István hangján*) Nemesek, vitézek, közönséges rendek! Én, Séllyei István megváltam tőletek, / Azt hagyom tinektek, hogy Istent féljitek, / Az megismert hűtben erősek legyetek.
- CSUKLYÁS A köznép összefonódott a prédikátorokkal, és amit a prédikátorok mondanak, azt a legnagyobb titokban tartja.
- ZSUZSA Simon Péter simonyi református iskolamester. Nápolyban gályarabságra ítélték, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.
- CSUKLYÁS A prédikátorok a köznépet a templomok megszenteltségtelenítésére és kifosztására, az oltárok szétrombolására és tűzbe vetésére, a szent ereklyék gyalázatos bemocskolására uszították.
- TEKLA Simonides János evangélikus egyházi író. Lipótvári rabságomból megszöktem, elfogatásom után Mascnicius Tóbiással együtt Capracotta

börtönébe zártak. Nápolyi kereskedők szabadítottak ki bennünket 1675. május 7-én. Szabadulásom után csak Thököly függetlenségi harcának idején tértem vissza Magyarországra. A besztercebányai gyülekezet lelkésze lettem. Kéziratban terjesztett naplóm lett a *Galeria omnium sanctorum* alapja.

CSUKLYÁS A prédikátorok nem utolsósorban előidézői és szítói voltak a zendülésnek.

SZABOLCS Steller Tamás evangélikus lelkész. Lipótvárról adtak el gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS A közbéke és a köznyugalom megzavarói a prédikátorok voltak.

RICHÁRD Szalóczi Mihály református lelkész. Lipótvár börtöne után eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS Tanúk vallották, hogy a prédikátorok a katolikusok miséit emberi vagy a disznó ürülékhez hasonlították.

BORBÁLA Szecsei János sági református prédikátor. Chieti börtönében letem halálomat.

CSUKLYÁS A prédikátorok voltak a lázadás fő okozói.

SZILVIA Szendrey György református lelkész. Kapuvári raboskodásomat követően Buccari börtönében haltam meg.

CSUKLYÁS A zendülő Vitnyédivel kölcsönös és titkos levelezést folytattak, és őt mintegy a legfőbb pátriárkájuknak tartották.

ZSUZSA Szenci Száki János református lelkész. Tatáról idéztek Pozsonyba, és gályarabságra ítélték. Útközben letem halálomat. Fiamat, Száki János ekeli lelkészt még Komáromban megölték, mert a tilalmat megszegve bevonult a városba.

HANG (*Kocsi Csergő Bálint hangján*) a komáromi commendans Hofkirker Lajos által Száki János az ekeli ekklésiában a Krisztusnak hűséges szolgálója és a komáromi papnak özvegye 1671. Szent Mihály havának első napján megölettek, a papot a körülötte forgolódó jésuita, Diocletianusnál is kegyetlenebb szentatya az hóhérrel megberetváltatta, azután forró olvasztott ónt öntetett fejére ezt mondván: „Töltsd rá az ő fejére a szentolajt, mert méltó ő ilyen drága kenetre”, vásznat viaszban és kénkőben és szurokban megmártván a mezítelen testén meggyújtotta, és így sütögette, míg így aztán egészen is megégette, az asszonyok pedig fejét vétette.

CSUKLYÁS Vitnyédi István volt a prédikátorok legfőbb patrónusa és támogatója, és kapcsolatban állt a prédikátorokkal.

TEKLA Szendrey Márton harmaci református lelkész. Kiszabadításunkat már nem érhettem meg, a kapuvári börtönben leltem halálomat.

CSUKLYÁS Tanúk vallanak a lázongást övező ujjongásról és a katolikusok elleni fenyegetőzésről.

SZABOLCS Szentmiklósi János evangélikus prédikátor. Miután hajlott koromra és teljes erőtlenségemre való tekintettel császári rendeletre kiszabadultam Lipótvár börtönéből, visszatértem a gyülekezetemhez.

CSUKLYÁS Miközben a pap a körmenetben a szent szakramentumot vitte, a kálvinisták ezt kiáltozták: Íme, na lám, hogy viszi a pápisták bálványát.

SZILVIA Szentpéteri Márton református lelkész. Buccari börtönéből szabadultam Szalontai István ügyvéd segítségével.

CSUKLYÁS Hitünket, a katolikus hitet ördög szüleményének, hitvallóit pápistás kutyáknak nevezik.

BORBÁLA Idősebb Szentpétery Mangó István református lelkész. Fiammal együtt Sárvárrott és Buccariban raboskodtunk, majd eladtak bennünket gályarabnak. Fiam Buccariban katolizált.

CSUKLYÁS Tanú határozott vallomást tesz a prédikátorok híveikkel való összeszövetkezéséről, továbbá a katolikus hitvallás elleni istenkáromlásukról.

ZSUZSA Szilvási István református lelkész. Lipótvár börtöne után Nápolyban eladtak gályarabnak. Súlyos betegségem és elerőtlenedésem miatt kórházba kerültem, ott is haltam meg.

CSUKLYÁS A lutheránus és a kálvinista köznép és prédikátoraik egymás szövetségesei.

KLÁRA Szódói Balogh András református lelkész. Lipótvár börtönében raboskodtam.

CSUKLYÁS A lutheránus és a kálvinista köznép bármit kész végrehajtani, amit csak a prédikátoraik kívánnak tőlük.

Mostantól a csoporttagok nem ülnek vissza a helyükre, hanem magukra terített fehér ruhával, háttal a nézőknek állva maradnak Fruzsina és Rita mögött a színpadon.

BORBÁLA Szomodi János református lelkész. Szabadulásomat követően Zürichben, majd Angliában és Hollandiában éltem. 1682-ben tértem haza.

CSUKLYÁS Ezen elvetemült, mértéktelen és kárhoztatandó bűneik, ártó próbálkozásaik és erőfeszítéseik miatt a felperes úr ügyésze követelte, hogy őket, azaz a fentiekben előterjesztett vétkek és bűnök mostani elköve-

tőit mint az oltáriszentség földre szóróit és megtipróit kéz- és lábvesztéssel, elevenen megégetéssel sújtják.

KLÁRA Tatai Pap Sámuel református lelkész. Debrecenben tanultam. Tornaljáról idéztek Pozsonyba. Kapuvár után Buccari börtönébe kerültem, onnan szabadultam társaimmal.

CSUKLYÁS Egyéb bűneik tekintetében pedig a többi, fentebb említett vádlottakkal egyetemben a felségsértés bűnéért kijáró, úgymint fővesztéssel és általában saját – mind ingó, mind ingatlan – ezen ország határán belül bárhol s az országhoz tartozó visszaállított és a királyi kincstárhoz csatolt Részekben található javaik elvesztésével büntessék az ország törvényei.

SZILVIA Tinkovich János evangélikus lelkész. Öt társammal együtt Nápolyban én is a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra kerültem.

CSUKLYÁS A fentebb felsorolt vádlottakat a megnevezett felperes úr ügyésze által az előbbieken elősorolt honi törvények foglalatára és tartalma szerint felségsértés, tehát hűtlenség bűnében elmarasztalván fővesztéssel, valamint – hogy azok a királyi kincstárat illessék meg – mind a Magyar Királyság határain belül, mind pedig a csatolt részeken, a Magyar Szent Korona joghatósága alatt bárhol birtokolt és bárhol leledző ingó és ingatlan javaik elvesztésével kell sújtani.

TEKLA Thököly István református lelkész. Kapuvár, majd Trieszt börtöne után Buccariban leltem halálomat.

CSUKLYÁS Azonfelül a jog szerint rájuk bizonyított összes vétkeik miatt az ország egyéb, szentesített törvényei, jelesül a Szent István király II. dekretumának 51. cikkelye, a Zsigmond császár I. dekretuma szerint...

ZSUZSA Turóczi Végh András evangélikus lelkész. Lipótvári raboskodásomat követően eladtak gályarabnak, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS ...hasonlóképpen a Hármaskönyv 1. részének 13., 14., 16. és 49. artikulusa szerint...

RICHÁRD Ujvári János református lelkész. Debrecenben tanultam. Gályarabságra ítélték, 1676. február 11-én szabadultam de Ruyter admirális közbenjárására.

CSUKLYÁS ...valamint az 1606-os bécsi béke záradékában, hasonlóképpen az 1548. évi törvény 14. és 15. artikulusában foglaltak szerinti büntetéssel kell sújtani őket.

SZABOLCS Zsédényi István evangélikus lelképásztor, Veszprémvarsány, Mencshely, majd Dörgicse prédikátora. Komáromban raboskodtam,

majd öt társammal együtt Nápolyban szintén a franciák ellen Szicíliába induló hadihajóra kerültem. 1696-tól Kővágóórsön lettem lelkész.

CSUKLYÁS (*Szabolcs utolsó mondatát meg se várva, mennydörögve mondja el az utolsó mondatát, aztán körülnéz, mintha szavai hatását vizsgálná, majd lassan elvonul*) Valamennyi vádlott számára szolgáljon ez megérdemelt büntetésül, hogy valamennyi utóduk örök időkre nyögve gyászolja bűnös voltuk megtorlását s az említett vádlottak büntetésének gyötrelmeit, azok számára viszont, akik hasonló cselekedetekre találnának vetemedni, legyen ez minden időkre rettenetes, félelmetes példa és visszatartó erő.
Rövid szünet után.

RITA (*a proscéniumon, dossziéjával a kezében*) Amikor 1665 júniusának végén Vitnyédi István átadta a magyar–francia szövetség tervezetét Jacques Gremonville francia követnek, azt állította, hogy a tervezet kezdetleges formáját még maga Zrínyi Miklós dolgozta ki. Ez az első írott terve annak az elgondolásnak, amit utóbb Dunai Konföderációnak neveztek. A tervezet arra is rá akarta venni XIV. Lajost, hogy támogassák a közép-európai országok szövetségét megteremtő nagy magyar királyság visszaállítását, vagyis a Magyar Királyság szövetségre lépne Erdéllyel, Horvátországgal, Szlavóniával, Dalmáciával, Havasalfölddel és Moldvával, sőt igyekeznének Lengyelország csatlakozását is elérni. Zrínyi Miklós, Lippay György esztergomi érsek és Wesselényi Ferenc nádor halálával karizmatikus egyéniség nélkül maradt a vezetőit veszített rendi mozgalom, mely bár még a szerveződés stádiumában megbukott, közvetett hatása azonban még évekkel később is jelen volt a korabeli hatalmi gondolkodásban. A prédikátorok elleni per ezeknek a felgöngyölített tényeknek és a gyanúokoknak szétválaszthatatlan elegyéből állt össze. A vallomások nem az események rekonstrukcióját szolgálták, a tanúk egyszerűen arra voltak jók, hogy a bíróság letehesse voksát a perbe idézettek bűnössége mellett. Szelepcsényi György esztergomi érsekről már az események idején tudni lehetett, hogy döntése mérvadó lesz a perben.

HANG (*az érsek hangja*) Véleményem a prédikátorokat illetően az, hogy néhány napig még sanyargatni kell őket, és legszentségesebb Felségtek kegyes rendeletével méltóztasson végre megparancsolni, hogy száműzzék őket, és két héten belül az országból távozzanak, fej- és jószágvesztés könyörtelen végrehajtása mellett.

Rita Fruzsina felé néz, közben megszólal Szenczi Molnár Albert zsoltárának három sora: Uram, ha én porrá leszek, / Tégedet hogy dicsérhetlek, / Igazságod hogy hirdessem?, majd ahogy halkul, megszólal Rita.

RITA A földesúr a patrónusi jogra támaszkodva elrendeli a protestáns lelkészek és iskolamesterek távozását. A szellemi vezetők nélkül maradt faluba katolikus egyházi személy érkezik, általában jezsuita, esetleg ferences, ritkábban világi pap. Feladata a falu áttérésének lelki előkészítése lesz. A leendő plébános tiszttartó és fegyveresek kíséretében érkezik. Elsődleges cél a közösség kulcsszemélyiségeinek megpuhítása. A határozottan ellenállókat nemegyszer elhurcolják, tömlőcbe zárják. A megfélemlített és vezetők nélkül maradt falu meggyőzése már könnyebben megy. Az érvek többnyire hatnak, a falu megadja magát, és nyilatkozatot tesz, hogy népe a kiszabott határidőn belül katolikus hitre tér. Utolsó lépésként beiktatják a katolikus papot, és ezzel a falu ha formálisan is, de hitet cserél.

FRUZSINA (*Józsa Fruzsina hangján*) Ilyen képe volt az 1674. évnek. Az egyházat és tudományt tartó oszlopok közül csak Debrecen állott, mert politikailag Apaffy Mihály erdélyi református fejedelem hatósága alá tartozván, a pozsonyi vértörvényszék parancsa nem illette. Debrecen akkori nagynevű lelkészei: a híres bibliafordító Komáromi és Köleséri vigasztalták a megrettent népet; a Kollégium akkori tudós tanárai: Mártonfalvi (maga is menekült) és Szilágyi a gyászévtized alatt ide iratkozott félezerre menő tanulóifjúságot oktatták – a hazában mindenütt másutt kioltotta volt a pusztító szélvész a protestáns tudomány világát. Köleséri lelkész hasonlítja az akkori Debrecent a kegyetlen sas körmei elől sziklahasadékba rejtezett galambhoz. Maga Debrecen menhelye lett tömérdék üldözöttnek, lelkészeknek, világiaknak, tanároknak, tanítóknak; ide menekült a sárospataki Kollégium is, kik itt találtak táplálást és testvéri szívet, ezért rohanta meg Strassoldo német tábornok a védtelen várost 1675. december havában, s dúlta, rabolta, emésztette seregével 17 napon át. Akkor éneklé Debrecen főjegyzője: (*Fruzsina itt Ritára néz.*) Úgy hagyták Debreczent, mint a szedett szőlőt, / Takarodás után, mint a puszta mezőt. (*Helyet változtat, ez időbe telik, majd folytatja.*) A nagy tragédiát számos hithős végigszenvedte. Mikor de Ruyter admirálisnak Nápoly alatt tudomására jutott a gályákra hurcolt protestáns lelkészek inséges állapota, már éppen készült továbbvitorlázni onnan a diadalmas háború után, melyet a spanyolok megsegítésére a franciák ellen folytattott. Csak még a németalföldi kormány rendeletét várta. Ekkor történt, hogy állomásozása közben Nápoly küldöttsége jött hozzá, hogy megvédelmezésükért ünnepélyes köszönetet mondjon a város nevében. De Ruyter válasza ekként hangzott: Micsoda örömet menthetnék én ma-

gamnak ebből a tiszteletből, amíg az én szeretett testvéreim, a prédikátorok a gályákon gyötörtetnek! Midőn pedig célzása mit sem használt, erélyesen kezdte előttük követelni az ártatlan fogoly lelkipásztorok szabadon bocsátását, és meg nem nyugodott mindaddig, amíg kérését nem teljesítették. Ezután hajóira vette védenőit, megvendégelte, ruhával minden szükséges dologgal ellátta őket. A magyar prédikátorok hálálkodva borultak eléje, de ő így szólt: Köszönjétek Istennek! Én csak kötelességemet teljesítettem. Majd mikor át akarta őket vitetni arra az angol hajóra, melyen Velencébe szállította őket, a magyar prédikátorok újra hálaadással járultak hozzá, de ő ismét szerényen elhárította magától a köszönetet, és így szólt: Hallottam, hogy közöttetek vannak reformátusok is, lutheránusok is. Menjete el most már, és azon legyetek, ki-ki a maga körében, hogy hazaérkezve egyek és eggyé legyetek, és én ennél kedvesebb hálában soha nem részesülhetek! (*Némi szünet után, nyomatékka*) A nagy irgalmasságú Isten, aki állhatatos a maga ígéreteiben, meghallá a sok szegényeknek kiáltásokat. Így szabadultak hát meg a mártírjaink, felköltvén Helvetia, Hollandia, Szászország és Anglia rokonszenvét, könnyeit és tetteges pénzáldozatait, mígnem a magyar törvényhozás is kimondá a soproni országgyűlésen a *liber in Regnum reditus* mentő szózatát, s a gyászévtized zord korszakát berekeszté. Azonban mérhetetlen zaklattatások közt még éppen száz esztendőnek kelle lefolyni, míg I. Lipót ellenlábasa, II. József a türelmi rendelet kibocsátásával megnyitá a magyar protestantizmus felszabadulásának mai napig tartó új korszakát.

(*Rövid szünet után*) Én, özvegy Hegyi Mihályné Józsa Eufrozina az Úrnak 1895. esztendejében emlékoszlopot állítottam a Debreceni Református Nagytemplom és Kollégium között, hogy míg világ a világ, hirdesse a hitükért Nápolyba gályarabságra elhurcolt magyar protestáns lelkészek és szabadítójuk emlékét. Kimondhatatlan az én örömöm, hálaival telik el szívem a Mindenható jó Isten iránt, ki igaz református hittem e csekély jelének létesítését elernem engedte, legyen áldott Istennek Szent Neve, a Szentlélek, mely bennem működött, midőn az eszme megfogamzott lelkemben.

Emlékszobor! Állj rendíthetetlenül és megingathatatlanul, miként rendíthetetlen és megingathatatlan az Egyháza Annak, Kinek Nevéért és bizonyágtételéért fogságot és száműzetést szenvedett hitvallók és vértanúk emlékét hirdeted; állj szilárdan, miként szilárdak s tántoríthatatlanok voltak hitükben a Jézus Krisztusnak azon hű szolgálói, akik emlé-

kének élő és ékesen szóló bizonyosága vagy! Emeld fel szódat, és kiáltsd harsány hangon a Séllyei István jelszavát: Háborúságot szenvedünk, de abban el nem hagyatunk; megaláztatunk, de el nem veszünk! Emeld fel szódat, és kiáltsd harsány hangon a négy szelek felé a Kocsi Csergő Bálint jelszavát: véges a munka, vég nélküli a jutalom. A türelem, a földi és mennyei Világosság és a szabadság ereje és szelleme lebegjen úgy e városban, mint hazánk területén mindenütt! Amen.

Elsötétül a színpad, közben megszólal a

CHORUS MYSTICUS Ami tünékeny, / Csupán hasonuló. / Ami törekeny, / Itt megnyilvánuló. / Ami nem írható le még, / Itt megtörténik.

Függöny

III. rész

1. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERI HALÁLSZAGOT ÉREZ

Reggel, Rita indulni készül, az asztalnál szedi össze a holmiját. Mióta Feri tudja, hogy Rita beteg, mindketten próbálnak úgy tenni egymás előtt, mintha mi sem történt volna, kerülik a témát. Feri a dohányzóasztal előtt a kezekes székében, morcosan, másnaposan. Hosszú hallgatás után Feri töri meg a csendet.

FERI Csináljunk már végre úgy, mintha élnénk, a hétszentségit neki!

RITA (*fölnéz*) Ezt meg hogy érted?

FERI Ahogy mondom. Halálszag van ebben az egész kibaszott lakásban.

RITA (*elindul az ablak felé*) Engedek be egy kis friss levegőt.

FERI Na ne szórakozz már! Komolyan azt hiszed, attól majd jobb lesz itt benn, hogy beengeded kintről a bűdöset? Itt van halálszag, érted, körülöttünk van halálszag. Minden olyan itt, a bútorok, a tárgyak, az égvilágon minden, az utolsó szög is, mintha nem is élne közöttük ember. Érted? Belőlünk árad. Nem vagyunk képesek életet vinni magunk köré a tárgyakba!

RITA (*rezignáltan*) És ez így harminc év után jut eszedbe?

FERI Igen. Amióta a gyülekezetedben keresed előlem a menedéket, meg folyton Fruzsinaival ügyezel, azóta. Tehetek én róla, hogy levágták a kibaszott lábamat, és ebben a retkes tolószékben élem az életemet?

RITA (*még mindig higgadtan, de szomorúan*) Nem előled menekülök.

FERI Na ne! (*Félre*) Tudom.

RITA (*menet közben*) A fölösleges gondolataim elől menekülök, és próbálok valami hasznosat csinálni.

FERI Hogy aztán mások rád zúdítsák a maguk baját, és mindennap úgy kelljen hazajönnöd, mint aki citromba harapott.

RITA Szó sincs róla.

FERI Bocsnát, de én ezt látom.

RITA Sajnálom. (*A papírjait rendezzi.*) Tudod, ez nem olyan, hogy bezárom a boltot, és hazamegyek, másnap meg jövök és kinyitom.

FERI Ki hitte volna!

RITA Már megint gúnyolódsz.

FERI Tévedés, te veszed annak.

RITA (*indulóban*) Ha jól értem, mégiscsak velem van a baj. Eljárok a gyülekezetbe, csoportot vezetünk Fruzsínával. (*Veszi a holmiját, kimegy.*) Ez a baj, ugye?

FERI Én nem ezt mondtam. Én csak annyit mondtam, hogy halálszagot érzek. Mindenütt, az egész lakásban. Mintha kiköltözött volna innen az élet.

RITA (*nagyon uralkodik magán, beszél az ajtóból*) Este jövök, kaja a hűtőben! *Rita el, Feri egy darabig átkozódik, csapkod magában, aztán nagy dérral elindul a kocsimba, közben elsötétül a színpad.*

2. JELENET

CSOPORT: LEVEZETÉS

A közjáték próbája utáni első találkozás, színen a csoport tagjai.

RITA (*a csoporthoz*) Ami a legfontosabb: mi a jelenből szemléljük a helyzetünket. A szemtanúk pedig a szabadulásuk után, a közben eltelt idő tükrében, a megmenekülés katarziséban örökítették meg a gályarabok szenvedéseit. (*Fruzsínára néz.*)

FRUzsINA Hozz ki engem a börtönből, hogy magasztalhassam az Urat. Mert az Úr az igazságosságot szereti, és nem hagyja el soha a szentjeit. Az álnokok örökre megsemmisülnek, a gonoszok nemzetsége elpusztul.

ZSUzsA Hiszen látja, hogy meghalnak a bölcsek, esztelenek és balgák együtt eltávoznak. Kincseiket idegenek kapják, és a sír lesz házuk mindörökre, lakásuk nemzedékről nemzedékre, még ha országaik voltak, akkor is.

SZILVIA Miért tombolnak a népek, milyen hiábavalóságot terveznek a nemzetek?

RICHÁRD Azért ti, királyok, térjetez észhez, okuljatok, ti bírái a földnek!

SZABOLCS Ha sötét völgyben járok is, nem félek a bajtól, hisz te velem vagy.

KLÁRA Sokféle szenvedést ismer meg az igaz, de az Úr mindből kiszabadítja.

TEKLA Hagyd el a haragot, és ne méltatlankodj, föl ne gerjedj, nehogy te vétkezzél!

BORBÁLA Turbékoló galambjaid életét ne dobd oda keselyűnek, szegényeid életéről ne feledkezz meg örökre!

RITA Fogjátok pártját az elnyomott özvegynek, szerezzetek igazságot a gyengének, szegénynek. Az elnyomottat és a szűkölködőt tegyétek szabaddá, mentsétek ki a gonoszok kezéből!

Énekelnek.

FRUZSINA Te raktad rám terheimet, Uram, legyél hát szabadítóm mindörökre.

RITA Láncaimat te oldd meg!

BORBÁLA Hogy ne kelljen tovább szenvednem.

RICHÁRD A Te Fiad sebeire kérlek, ments meg!

ZSUZSA Akkor is, ha már késő.

BORBÁLA Holnap már nem virrad rám a nap.

TEKLA Elestem, de Te fölsegítettél.

KLÁRA Ha minden nap velem vagy, nem fáj a vérző sebem.

SZABOLCS Rossz volt a próféta jóvendölése.

BORBÁLA Hamis prófétának hittünk.

RICHÁRD Nincs prófétaság, csak örök körforgás.

ZSUZSA Ne tagadd a hitedet!

SZILVIA Csupán a valóságot rögzítem.

TEKLA Állj mellém hát végzetemben, Atyámfia!

SZILVIA Íme, itt vagyok. Vigyetek bennünket Urunk színe elé!

ZSUZSA Még nincs itt az ideje.

BORBÁLA *(félrevonulva)* Én úgy érzem, ma éjjel meghalok.

FRUZSINA Minden szenvedő jajkiáltása hozzád szól, URAM, szabadítsd meg kínjaitól a szenvedőt.

BORBÁLA *(Klára felé)* Gyere velem, induljunk együtt a nehéz úton.

SZABOLCS *(kettejük felé)* Várjatok meg! Én is hozzátok csatlakozom.

TEKLA *(szó nélkül elindul velük, majd távoztában)* A holnap már odaát virrad ránk.

SZILVIA, ZSUZSA, RICHÁRD *(egyszerre)* Hát mi is megyünk.

Fruzsina és Rita marad a színpadon.

RITA Látod, mi lett a terveimből. Magunkra maradtunk megint.

FRUZSINA Ne higgy a csalóka látszatnak, velünk van az Úr.

RITA Távolról figyeli kínjaim.

FRUZSINA Kishitú vagy megint.

RITA Igyekszem átlépni önnön árnyamat.

FRUZSINA Rajta hát. Ugorj!

RITA (*bebunyja a szemét, mint aki a mélybe vetné magát*) Te döntöd el, Uram, hogy föl vagy le érkezem.

FRUZSINA (*balkan énekel*) O Lamm Gottes, unschuldig / am Stamm des Kreuzes geschlachtet, / allzeit erfunden geduldig, / wiewohl du warest verachtet, / all Sünd hast du getragen, / sonst müssten wir verzagen. *Rövid szünet, majd visszajönnek a szereplők a színpadra, tárgyalják a jelenetet.*

RITA A múltba menekülés a túlélés egyik válfaja. Minél messzebbre megyünk vissza, annál nagyobb az esélyünk. Végző soron ennyit tehetünk, többet nem: megállapítjuk, hogy ugyanazok a mondatok, amiket tegnap délelőtt a konyhában kimondtunk, elhangozhattak ötszáz vagy nyolcszáz évvel ezelőtt is akár. Vannak dolgok, amikben szemernyi sem változik az ember. Az emberiség igen, de csupán annyiban, hogy már nem lóháton vagy gyalog, hanem metróval jár.

SZILVIA Ha megtaláljuk a sorsunkat a múlt valamelyik szereplőjében, akkor talán mi magunk is megnyugszunk, és elkezdjük élni a saját életünket.

SZABOLCS Szerinted mit élünk, ha nem a saját életünket?

SZILVIA Én sokszor érzem úgy, hogy nem a saját életemet élem.

RICHÁRD Hanem kiét?

SZILVIA Mit tudom én, kiét, valaki idegenét, de nem ismerem föl magamat a történetben.

RICHÁRD Ez fura.

SZILVIA Semmi fura nincs ebben.

KLÁRA (*mosolyogva*) Mindenki járhat így egyszer.

ZSUZSA Meghasonlik önmagával.

SZILVIA Még csak erre sincs szükség szerintem.

RITA Hanem?

SZILVIA Elég, ha elgondolkodsz, ha időnként megállsz és eltűnődsz, miközben tartasz fölfelé a hegyoldalban, és fölteszed magadban magadnak a kérdést, hol is voltam én az alatt a nyolcszáz méter alatt, amíg idáig fölértem. És még előtte, amíg a buszon utaztam. És ki szállt le helyettem. Ilyesmire gondolok. Mert ha én ezt megteszem, akkor visszatekintve csak egy idegen embert látok magam helyett minden eseményben.

BORBÁLA Én még nem gondolkodtam el ezen.

SZILVIA Próbáld ki egyszer.
TEKLA Én meg időnként azt hiszem, ha visszagondolok valamilyen közeli eseményre is akár, hogy álmotam az egészet.
SZILVIA Na ugye. Ez is olyan.
RITA Ezek szerint teljesen mindegy, hogy hogyan, de valahogy mindig idegennek látjuk magunkat, ha visszatekintünk az életünkre.
RICHÁRD Ki voltam tegnap, jogos a kérdés.
RITA Na és hogy ki vagyok ma?
SZABOLCS Bocsánat, nem inkább az a kérdés, hogy ki vagyok én egyáltalán?
RITA Ez a kérdés már túl messzire vinne. Maradjunk inkább a jelenben. Vagyis hát a múltnál, a választott múltunknál. A nem is olyan távolinál, meg a nagyon is távolinál.
FRUZSINA Az 1674-es esztendőnél.
Általános moraj, szedelőzködés, majd közben elsötétül a színpad.

3. JELENET

RITA ÉS FERİ OTTHON: FERINÉL BETELT A POHÁR

Ritának lelkiismeretfurdalása van Feri miatt, hazaugrik, indulás előtt megfőznie neki. Feri a kanapén. Rita belépve egy pillantással fölméri, mi a helyzet, azonnal észreveszi, hogy Feri ivott, de uralkodik magán. Nagyon koncentrált minden mozdulatára, pakolja a dolgokat a szekrényre, szándékosan kerüli Feri pillantását.

FERI Na mi van? Hazatalált a művész nő?
RITA *(nem vesz tudomást róla)* Ettél?
FERI Mi?
RITA Ettél valamit?
FERI *(előrehajol)* Nem! Képzeld, ma még egy falatot se ettem, csak ittam!
RITA *(félre)* Gratulálok! *(Feri felé)* Főzök gyorsan egy paprikás krumplit.
FERI Fölösleges, úgysem fogok enni belőle.
RITA Lecsó?
FERI *(indulattal)* Süket vagy? Megmondtam, hogy nem kérek.
RITA A paprikás krumplira értettem.
FERI Arra érted, amire akarod. *(Akadozó nyelvvvel)* Kurvára elegendem van.
RITA *(úgy tesz, mint aki nem hallja)* Képzeld, találkoztam a Janival.
FERI Milyen Janival?
RITA Zandler Janival.
FERI Azzal a baromarcúval! És? Mit csináljak vele? Kurvára nem érdekel a Jani, meg a többiek se. Húzzanak el a vérbe.

RITA (*nyel egyet, nekiáll a pultnál krumplit hámozni, háttal Ferinek, félre*) Istenem, add, hogy ne szólaljak meg!

FERI (*várja a reakciót*) Hallod?

RITA (*félre*) Akkor hát paprikás krumpli. Kevesebb macera.

FERI Mi az, megkukultál?

RITA (*gyorsan rávágja*) Hm? Kérdeztél valamit? Nem hallottam, vizet engedtem éppen.

FERI Az. Vizet engedett. Egyszer az életben főz valamit, aztán most játssza itt a mártírt nekem. Elegem van, érted? Kurvára elegem van.

RITA (*jár a keze, majd egy idő után félre*) Istenem, add, hogy ne kelljen megszólalnom.

FERI (*maga elé*) Na persze! El van foglalva a fontos dolgaival. Mert ő igen fontos ember ám! Eddig is az volt, most meg pláne az. Kérdőíveket szerkeszt. Szociológus! (*Ügyel rá, hogy ki tudja mondani nyelvobtlás nélkül.*) Az! Szociológus professzor asszony. Habilitált, meg minden. De arra nem képes, hogy egy szar lecsót megfőzzön itthon.

RITA (*félre*) Nem hallok semmit. (*Kedvenc versét szavalja félhangosan, bármelyiket, amelyik eszébe jut.*) Nyár éjszakán a grófi szérűn / reccsen a deszkapalánk...

FERI Mi van? Mit dörmögsz ott a bajsod alatt?

RITA (*erőltetett nyugalommal*) Válaszoltam, azt mondtam, hogy nem hallottam, mert folyt a víz éppen.

FERI Na persze! Én is azt mondanám! A szociológus művésznő. (*Akadózva*) Bocsánat. Professzor asszony. Habilitált. Én itt rohadok, ő meg habilitál. Gyülekezet, habilitáció, intézet, csoport. Ez mind fontosabb, mint hogy itthon mi van. Talán még azt is elvárná, hogy én takarítsak, mert a porszívót sem képes végigtolni ezen a kurva lakáson.

RITA (*hátranéz*) Hozzám beszélsz?

FERI Nem, a Herkópáterhez.

RITA Ne haragudj, nem hallottam.

FERI Na ne szórakozz velem, jó? Hülyének nézel? Azt hiszed, nem tudom, mit gondolsz? Be van rúgva a marhája, azt csinállok vele, amit akarok, úgyse érti. Na nem, professzor asszony, azt már nem! Nem hagyok hülyét csinálni magamból. Érted?

RITA (*nagyon nehezen állja meg, hogy ne szóljon vissza, legszívesebben elsírná már magát, újabb versbe kezd*) Égj, égj és hirdesd, írd, fessd szép őr-tüzeiddel az égre...

FERI (*egyre dühösebb*) Tudod, hogy elegendem van? Hallod? Kurvára elegendem van.

RITA (*ezt már nem tűri*) Abbahagynád?

FERI Mit hagyjak abba? Fáj az igazság, mi?

RITA (*türelmét veszti*) Légy szíves, fejezd be!

FERI Mit fejezzek be? Azt, hogy szemedbe mondom az igazságot? Ez volt a te bajod mindig, sose tűrted el. Azt hiszed, nem tudom, hogy csak azért volt minden, hogy ne kelljen itthon ülni, nézni a féllábú férjedet? Ez a csoport is azért kellett neked, hogy legyen hova menned, mikor nem akarsz hazajönni még. Miért nem inkább szeretőt kerestél? Többre mennél vele, mint ilyen félhalott rákosokkal!

RITA (*most kikel magából, abbahagyja a krumpliszelést, odarohan Feri elé*) Most azonnal fejezd be! Hallod?

FERI Na mi van, mi van?

RITA Nem tűröm, hogy így beszélj velem!

FERI Nem tűri, na hát! Hallottak ilyet? Nem tűri! (*Nevet.*)

RITA Nekem is elegendem van, érted? Korán reggel hülyére iszod magadat, és osztod az észet nekem.

FERI Naná! Nehogy már neked megmondja valaki a tutit. Mert azt te tudod a legjobban.

RITA Hagyd abba!

FERI Hagyjam abba? Mit? El se kezdtem! Meg se hallgattál! Neked nem lehet semmit mondani, mert azonnal fölkapod a vizet. Professzor asszony.

RITA Szemét vagy!

FERI Én vagyok a szemét! (*Nevet.*) Hallottak ilyet? Én vagyok a szemét. Kifogy az érvekből a nagyságos asszony, és akkor én vagyok a szemét.

RITA (*nem bírja cérnával*) Feri!

FERI Na mi van? Fáj az igazság, mi?

RITA Elég! Érted? Elegendem van... (*Zokogásba fullad a mondata, kirohan.*)

FERI Hát persze. Ez a legkönnyebb. Elmenekülni. Azt hiszi, ő a valaki. Mert most belevágott ebbe az új csoportba. A fellegekben jár. Pizkosul el van telve magától. (*Gúnyjal*) Kapott egy csoportot a gyülekezetben. Jótékonyági misszió. Mer' őt ám megszólította a Jóisten. Ja. Egyszer csak hívta, jer, leányom, szolgáljál engemet. És ő ment. A kurva életbe az egészszel! A kurva kibaszott életbe!

Rita el, Feri földhöz vágja az első tárgyat, ami a keze ügyébe esik, magában átkozódik tovább, közben elsötétül a színpad.

4. JELENET

KLÁRÁNÁL: A NÉMA KÍSÉRŐVEL

Szilvia és Zsuzsa, nemrég érkeztek, Klára limonádéval kínálta meg őket. Az asztalon gyümölcs, zabkeksz, cigaretta, hamutál.

KLÁRA (*körbemutat*) Látjátok. Minimál programra vagyok berendezkedve. (*Nyúl a cigarettáért, a másik kettő mozdul, mintha megakadályoznák, de nem szólalnak meg.*)

ZSUZSA (*keserű gúnnyal*) Hja, az élet nem azért van, hogy mindig jót hozzon nekünk.

KLÁRA (*mosolyog, rágyújt*) Ha egyszer felfogtuk, hogy nem minden fekete meg fehér, akkor azzal is tisztában kell lennünk, hogy a két végpont között magunknak kell kikevernünk az árnyalatokat. (*Köhög.*) Így készül az akvarell. (*Körbenéz, tölt.*) Rajtunk áll, milyen lesz.

ZSUZSA Kati is valahogy így mondta a kórházban. A vászon adott, a keret adott, a színeket mi válogatjuk meg hozzá. Milyen kíméletlen, először ezt gondoltam, aztán később rájöttem, ő csak szembesíteni akar bennünket magunkkal. Ez a legnehezebb feladat, neki kétszeresen is az.

SZILVIA Kati már csak tudja. Kívülről kell néznünk magunkat. Ezt kell megtanulnunk, akkor menni fog. Mintha nagyító alatt vizsgálnánk valami apró rovar. Olyan tüzetesen.

ZSUZSA Kérdés persze, hogy ez hogy sikerül.

KLÁRA Mindig van egy pont, amin ha nem billen át az ember, akkor csak körbe-körbe forog saját tengelye körül, mint a bűgőcsiga. Amíg tart a lendület, meg sem áll, sőt, ha lehet, inkább még jobban bepörgeti magát, mert azt hiszi, a mozgásban van az ereje. (*Elnyomja a cigarettát, óvatosan kilöki a parazsat, hogy később szívhassa tovább.*)

SZILVIA (*sóhaj*) Minden, az égvilágon minden csakis élethelyzet függvénye. Hiába szeretnék én kötélrancos lenni, ha százhusz kiló vagyok, és szédülök a magasban. Ez a betegség is ilyen.

KLÁRA Főleg ez a betegség.

ZSUZSA Mi ezt az akaratunkkal sose küzdjük le. Itt valami másnak kell történnie, különben úgy járunk, mint a bűgőcsiga, vagy aki kötélrancos szeretne lenni, pedig tériszonya van.

SZILVIA Át kell billenni azon a ponton. De hogyan? Mikor?

KLÁRA A megoldás nem a mi kezünkben van. Csak imádkozhatunk, hogy billenjünk át egyszer.

SZILVIA A fájdalmat meg közben csillapítani kell, különben kiöli belőlünk a lelket.

ZSUZSA (*maga elé nézve*) Ki. Az a lüktető fájdalom, amit a csontjaiban érez az ember az injekció után. Mintha tetőtől talpig a foga fájna.

KLÁRA (*a cigarettás dobozzal játszik*) Én csak azon imádkozom, hogy ne legyek gonosz beteg.

ZSUZSA Ha nem hal ki bennünk a lélek, nem leszünk gonoszak. Ez a drog nyitja. Így mondta Kati. A fekete árny mellett ott van a fájdalom, a láthatatlan, néma kísérő. Egy idő után szinte egyedüli támasza marad az embernek, miután mindenkit elmart maga mellől. A fájdalomában lel segítőjére. Micsoda ördögi kör! A fájdalom tartja életben, és közben kiöli belőle a lelket. Aki erre magától nem jön rá, abból gonosz beteg lesz. Aki rájön, az már-már szentként hal meg. Köztes állapot nincsen.

SZILVIA Ha Fruzsina itt lenne, nem hagyná, hogy ilyen sötét vizekre evezzünk.

ZSUZSA Fruzsínát más anyagból gyúrták. Ő nem keseredett meg.

SZILVIA Pedig minden oka meglett volna rá...

KLÁRA (*hirtelen*) Lányok, tudjátok mit? Koccintsunk! A kínálat céklalé, gránátalmalé vagy meggylé.

SZILVIA Nekem mindegy.

ZSUZSA A lényeg, hogy piros legyen.

KLÁRA Az. Szépen vagyunk. De még vagyunk!

SZILVIA Nehogy már elengedjük magunkat!

KLÁRA Eszünk ágában sincs! (*Nevet, köhög.*)

ZSUZSA Ellenállás nélkül megyünk a fájdalom mellett. Kart karba öltve. Megengedjük neki, hogy kísérjen bennünket. De ha el akarna hatalmasodni rajtunk, megálljt parancsolunk neki. Eddig, és ne tovább. Ez a mi terepünk.

SZILVIA (*nevet*) Ha Éva most itt lenne, biztos javasolná, hogy kérdezzük meg a kártyát, mit mond erre a tarot.

Nevetnek, Klára erősödő köhögésére elsötétül a színpad.

5. JELENET

KLÁRA EGYEDÜL: MERT NEM A HOLTAK MAGASZTALNAK

Klára rádiót hallgat, dobányzik közben.

FÉRFIANG Abban az időben Ezékiás halálosan megbetegedett. Ézsaiás próféta, Ámóc fia elment hozzá, és ezt mondta neki: Így szól az Úr: Rendelkezz házadról, mert meghalsz, nem maradhatsz életben! Ekkor Ezékiás, arcát a fal felé fordítva, imádkozott az Úrhoz, és ezt mondta: Ó, Uram, ne feledkezz meg arról, hogy én híven és tiszta szívvel éltem előtted, és azt tettem, amit jónak látsz! És Ezékiás keservesen sírt. Az-

után így szólt az Úr igéje Ézsaiáshoz: Menj, és mondd meg Ezékiásnak: Így szól az Úr, atyádnak, Dávidnak Istene: Meghallgattam imádságodat, láttam, hogy könnyezettél. Ezért megtoldom napjaidat még tizenöt évvel. Asszíria királyának a kezéből pedig kiszabadítlak téged meg ezt a várost, és pajzsa leszek ennek a városnak. Ez lesz annak a jele, hogy teljesíti az Úr azt az igét, amelyet kijelentett: Visszatérítem az árnyéket tíz fokkal Áház napóráján, azokon a fokokon, amelyeken már áthaladt. És visszatért a napórán az árnyék tíz fokkal azokon a fokokon, amelyeken már áthaladt. *(Némi szünet után)* Ezékiás, Júda királya jegyezte föl, amikor beteg volt, de fölgyógyult betegségéből: Már azt gondoltam, hogy életem delén kell elmennem a holtak hazájának kapuiba, megfosztva többi éveimtől. Azt gondoltam, hogy nem látom többé az Urat az élők földjén, nem láthatok többé embert a világ lakói között. Hajlékomat lebontják, mint a pásztorok sátrát, megfosztanak tőle. Összeterkeri életemet, mint takács a vásznat, elvágja életem fonálát. Reggeltől estig végez velem. Reggelig igyekeztem megnyugodni, de úgy törte össze minden csontomat, mint az oroszlán. Reggeltől estig végez velem. Csipogtam, mint a fecske vagy a rigó, nyögtem, mint a galamb, szemem fönnakadtak: Uram, szenvedek, segíts rajtam! Mit szólnak? Hiszen amit megmondott, azt tette velem. Így múlnak el éveim lelkem keserűségében. Uram, az éltet mindenkit, engem is csak az éltet ezek után, hogy megerősítesz és meggyógyítasz. Bizony, javamra vált a nagy keserűség. Hiszen megmentettél az enyészet vermétől, és hátad mögé dobtad minden vétkemet. Mert nem a holtak hazájában magasztalnak téged, nem a halottak dicsőítenek, nem a sírba leszállók reménykedhetnek hűségemben. Az élő, csak az élő magasztalhat téged, akárcsak én most. Az apák tanítják fiaiknak, hogy te hűséges vagy. Megszabadít engem az Úr, ezért pengessük a lantot életünk minden napján az Úr házában.

KLÁRA *(sóbajt, némi szünet után, félhangosan)* Nem a halottak dicsőítenek... *(Hangosan)* Ó, Uram! Segítség, add, hogy higgyek a gyógyulásomban. *(Fölkel, járkálni kezd, lassan, fájdalmasan)* Istenem, micsoda örület ez! Ha lejár a bűgőcsiga lendülete, nem lesz, aki újból felpörgesse! *(Leül, arcát a kezébe temeti.)* Segítség, hogy hinni tudjak. *(Megint föláll, járkálni kezd, más hangon, szárazon)* Nem is a gyógyulásomban, a te akaratodban kell hinnem, Uram! Segítség, hogy Rád tudjak hagyatkozni, hogy tiszta szívvel Rád tudjam bízni magam, ne hagyj el ebben, a Rád hagyatkozó hitemben, mert nélküled árva leszek a búcsúzás hosszúra nyúló, fájdalmas óráiban. *(Leül, mint az előbb, a cigarettás dobozt keresi.)* Félek.

Nagyon félek, Uram! Segíts, hogy magasztalni tudjalak téged! Segíts, Uram, hogy ne féljek az utolsó lépésektől, kérve kérlek, rövidítsd majd meg a szenvedésemet! Add, hogy a te Szentlelked munkálkodhasson a szívemben!

Köhög, közben elsötétül a színpad.

6. JELENET

CSOPORTALKALOM ELŐTT: RITA MEGINT SÍR

Rita egyedül a gyülekezeti teremben, áll az asztal előtt, majd rákönyökölve kezébe temeti arcát, és bámul maga elé. Egy idő után megjön Fruzsina, a szokásos módon üdvözlük egymást.

FRUZSINA *(vidáman)* Hogy vagy?

RITA *(hátrál, rázza a fejét, sóhaj)* Nem a legjobban.

FRUZSINA *(egész közel gurul hozzá)* Na...

RITA *(rekedtes hangon)* Feri...

FRUZSINA Feri?

RITA *(rázza a fejét)* Harmadik napja részeg.

FRUZSINA Azt hittem...

RITA Én is azt hittem, hogy észhez tér majd, de nem. Azóta még jobban iszik. Tehetetlenségében, tudom, mégis bánt, elhiszed, mennyire bánt? Persze, mi más várhatok.

FRUZSINA *(vigasztalná)* Rita...

RITA Tulajdonképpen meg se lepett. Vagy mégis. Elhittem magammal, hogy majd erős lesz, meg fogja állni, hogy ne igyon. *(Föláll, járkálni kezd.)* Hogy lehettem ilyen ostoba! Nem is értem. Mindig elhittem magammal, aztán tessék.

FRUZSINA Ó, de kár...

RITA Az. De legalább tudom, hogy otthon leginkább magamra számíthatok.

FRUZSINA Eddig is tudtad.

RITA Sajnos, nem.

FRUZSINA És mit mondott?

RITA Semmit. Nem mondott rá semmit. Elvonult a szobájába, egyfolytában bömböltette a zenét, mint régen, amikor megsértődött rám valamiért, és nem akart hozzám szólni. Másnap a reggelinél is került a pillantásomat. Szinte megkönnyebbült, amikor fölálltam az asztaltól, és elindultam otthonról.

FRUZSINA Ő meg nyilván ment egyenesen a kocsmába.

RITA *(bólint)* Biztos.

FRUZSINA *(nyújtja a karját Rita felé, hogy megölelné, Rita odamegy hozzá, szorosan átölelik egymást, Rita sírva fakad)* Na...

RITA *(szepegve)* Tudod... annyira rosszulesik...

FRUZSINA Elhiszem... De miért nem hívtál?

RITA *(rázza a fejét)* Egyedül kell ezt megoldanom, Fruzsina. Bevonultam a szobámba, bögttem egy sort, aztán bekapcsoltam a relax zenémet. Az mindig megnyugtat.

FRUZSINA *(részvétellel)* Nem is tudom, mit mondjak.

RITA Semmit. Ne mondj semmit. Komolyan, mintha két emberrel élnék együtt. Az egyik a józan Feri, a másik a részeg.

FRUZSINA Jaj, Rita!

RITA Ez van. *(A jegyzetei közt lapoz.)* Akkor ma újra a prédikátorok?

FRUZSINA Igen.

RITA Megbocsátás, feloldozás, békítő emlékezet. Többet úgyse nagyon tehetünk.

FRUZSINA Mármit mivel?

RITA Hát a múltbeli eseményekkel.

FRUZSINA Jó módszer, én szeretem.

RITA Kicsit mantraszerű, de szerintem működik. Eddig legalábbis úgy tapasztaltam. Teljes odaadást kíván, az igaz, de szerintem nálunk ez adott. Mindenki maximálisan benne van. Ezért is jó a kiscsoport. Nyolc-tíz fős, ennél több sok lenne.

FRUZSINA Egyetértek. *(Körülnéz az asztalon.)* Hozzak valami innivalót?

RITA *(föláll)* Nem ártana, de ne fáradj, menjünk át a konyhába inkább. Még egy rántottára is van időnk. *(Elindul.)*

FRUZSINA Várj, segítek.

Mindketten el, beszélgetve, kicsit vidámabban, közben elsötétül a színpad.

7. JELENET

CSOPORTALKALOM: KLÁRI NÉLKÜL IS KLÁRIVAL

Gyülekezeti terem, a színen Szilvia, Borbála és Richárd, tárgyalják a múlt alkalom óta történt eseményeket.

BORBÁLA Kati a legelső alkalommal megmondta, keményen fog bánni velünk, mostantól tilos föltenni magunknak a kérdést, hogy miért pont én. Tekintsük úgy a betegséget, mint egy kalandot *(A másik kettő felhördül.)*, ugyanis tényleg erről van szó. Ez a betegség is egy kaland, mint minden más az életben.

RICHÁRD Kösz, inkább egy kalandpark.

BORBÁLA *(folytatja, nem reagál)* Aki nem kalandor természetű, az tekintse kihívásnak, aki pedig a kihívásokat sem szereti, az nem is élt, átaludta az életét, úgyhogy örüljön, hogy végre fölébredt.

SZILVIA Jaj nekem!

RICHÁRD Hát ez nem gyenge.

BORBÁLA Na?

SZILVIA Kíváncsi vagyok, Rita mit szólna ehhez.

RICHÁRD Ki ez a Kati?

BORBÁLA Pszichológus a kórháznál.

SZILVIA Na, azért ennyire keményen mégse kellene.

BORBÁLA Szabályosan sokkolt bennünket. Aztán a végén rájöttünk, hogy igaza van.

RICHÁRD Na ne...

Közben érkeznek a többiek. Nem szólnak bele az éppen zajló beszélgetésbe, leülnek a helyükre, és figyelnek.

BORBÁLA De így van, pontosan így, ahogy Kati mondja. Ez a betegség két dolgot tanított meg nekem. Az egyik, hogy akármit teszek is ellene, nem változtathatok rajta. Csak a hozzáállásomon. Mert ez van. Ha megfeszülök, akkor is ez van. *(Minden szempár rászegeződik.)* Tekintsem tehát úgy, mint egy kalandot. Igen. Mert nézőpont kérdése.

SZILVIA *(felnyög)* Aha. *(Richárdra pillant.)* Az élet egy nagy kalandpark... hiszen hát...

RICHÁRD *(Borbála felé, bólint)* Mondom.

BORBÁLA *(nem reagál, folytatja)* Rájöttem, ha már úgyis ilyen kevés időm van hátra, mert minek áltassuk magunkat, az én betegségem visszafordíthatatlan, egy-két hónap?, félév?, mennyi lehet?, akkor legalább használjam ki ezt a kis időt.

ZSUZSA *(most érkezik, nagyon feldúlt)* Klári már nem tud jönni.

Döbrent csönd, közben megérkezik Szabolcs is Teklával, még hallották Zsuzsa mondatát.

BORBÁLA Jaj!

TEKLA Istenem! Hát Klári is... A múltkor éppen mondtuk, mennyire jó, hogy találkoztunk, és hogy többet kellene beszélgetnünk. Volt egy rejtélyes mondata, amikor elköszöntünk...

SZABOLCS *(közbevág)* Mit mondott?

ZSUZSA Én is hallottam. Még nem szeretnék elbúcsúzni. Ezt mondta.

TEKLA És nevetett, ahogyan szokott, aztán nagyon köhögött.

Rita és Fruzsina érkezik, köszönnek, látszik rajtuk, hogy szomorúak, Klári miatt.

FRUzsINA Nem tudom, tudjátok-e...

EGYSZERRE NÉHÁNYAN Klári...

RITA Igen. Hozom az üzenetét (*Maga elé*) Ki érti meg az ő útjait, és a vihart, amelyet emberi szem sem lát? (*Körülnéz szomorúan.*) Folytassátok nélkülem is velem. Ezt még hozzátette.

TEKLA Jaj! Ez annyira Kláris!

RITA (*tűnődve, maga elé*) Pénzt, időt hogy vertem el, / Arra e kis könyv felel.

SZILVIA Ezt is Klári üzeni?

RITA Nem, Arany János. Goethe után szabadon. (*Leteszi a papírjait maga mellé a földre.*)

TEKLA (*maga elé, lassan*) Klári nélkül, vele.

RITA Igen.

Egy darabig néznek maguk elé mind, közben lassan elsötétül a színpad.

8. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERI NEM KÖNYÖRÜL MEG RITÁN

Feri most józan, morcos. Rita sokáig tűnődik, mire beszélni kezd. Addig tesz-vesz a papírjai között az íróasztalon. Feri a motoros újságot böngészi a kanapén, közben félhangosan megjegyzéseket tesz.

FERI Azannya! Nem semmi! Z 1000! Ócsém! Ezt a műszerfalat! Nagyon állat!

RITA (*fölnéz*) Majd ha befejezted, légy szíves, szólj!

FERI Hát ez nem semmi cucc!

RITA Hallod?

FERI (*nem néz föl*) Mondtál valamit?

RITA Majd ha befejezted, légy szíves, szólj!

FERI Oké.

RITA (*félre*) Ezt nem hiszem el!

FERI Négy milla! Nem semmi vas!

RITA (*félhangosan*) Muszáj neked a motorokat...

FERI Hogy?

RITA Tudnál egy kicsit rám figyelni?

FERI (*ölebe ejti az újságot*) Rád figyelni? Dolgozol, nem? Máskor mindig az a bajod, ha olvasás közben zavarlak.

RITA Most jó lenne, ha figyelnél egy kicsit.

FERI Rendben. Csupa fül vagyok. (*Kibúzza magát.*) A kezemet ne tegyem hátra?

RITA Ne gúnyolódj!

FERI Komolyan kérdezem.

RITA (*nem tudja, hogyan fogjon hozzá, aztán kiböki, de maga is megbánja, hülyén érzi magát*) Nem bírom elviselni, ha iszol.

FERI Tényleg? És ezt komolyan is gondolod?

RITA A leghatározottabban.

FERI Pont te. Te, aki simán rám vertél három-négy korsóval.

RITA Ne gyere folyton azzal, hogy mi volt régen.

FERI Az is te voltál.

RITA Nem erről van szó. Közben eltelt tizenöt év.

FERI Na és? Én szívtam többet, nem te.

RITA Nem tehetek róla, Feri...

FERI (*fölemeli a hangját*) Ki mondta? Ki mondta, hogy te tehetsz róla?

RITA Ne haragudj, de én ezt akkor sem...

FERI Mi van? Néha egy kicsit többet iszom, na és? Vedd tudomásul, ha olyan kedvem van, inni fogok. Érted?

RITA (*félre*) Nem, nem értem. (*Feri felé, békülékenyen, sóhajtova*) Belefáradtam, Feri.

FERI Mibe? Magaddal nem vagy kibékülve, az a te bajod.

RITA Lehet. De elég, ha én látom, nem kell neked is megerősítened. És most nem is rólam beszélünk, hanem rólad.

FERI Jawohl! Naná!

RITA Folyton elütöd viccel, ha komoly dolgokról...

FERI Ugyan, Rita, hagyd már ezt a szentfazék dumát!

RITA Feri, ne, nagyon kérlek, ezt a hangot ne!

FERI Jól van, abba hagyom, de te se fárasz ezzel, légy szíves, jó?

RITA (*lemondón*) Jó. Nem fárasztalak.

FERI Eszünk is valamit ma még?

RITA Hideget.

FERI Tök mindegy, hideget, meleget, valamit.

RITA Rendelhetnénk egy pizzát.

FERI Kizárt. Én sokkal jobb pizzát csinálok, mint az összes pizzás cég együttvéve.

RITA Na!

FERI Miért, talán nincs igazam?

RITA A magad szempontjából mindig.

FERI Nekem akkor is az ízlik legjobban, amit én sütök.
RITA Még jó.
FERI Naná.
RITA Akkor marad a hideg.
FERI Annyi baj legyen.
RITA (*hirtelen bangot vált*) Holnap későn jövök.
FERI Nocsak.
RITA Tovább tart a csoport.
FERI A csoport.
RITA Igen.
FERI És?
RITA Csak úgy mondom. (*Fölkáll, összeszedi a jegyzeteit, felpakolja a könyveket a polcra.*) Hogy tudd.
FERI Nagyszerű. Szóval megint nem dugni mész.
RITA (*megáll Feri előtt*) Ezt meg se hallottam.
Feri fölhorkan, Rita áll előtte, közben elsötétül a színpad.

9. JELENET

FRUZSINA ÉS ÉVA: ÉVA MOST SÁLAT KÖT

A konyhában, Fruzsina menni készül.

FRUZSINA (*nézi, tapogatja, ami eddig elkészült*) Milyen hosszú lesz?
ÉVA Amilyenre akarod.
FRUZSINA Még legalább fél métert köthetnél hozzá.
ÉVA Semmi akadálya. Fonal van bőven.
FRUZSINA És időd is?
ÉVA Időm? Bármikor meg tudom kötni, te is tudod. Nekem pihenés a kötés. (*Elveszi tőle, folytatja.*)
FRUZSINA (*némi szünet után*) Rita ma panaszkodott.
ÉVA Rita? Ezt nehezen tudom elképzelni.
FRUZSINA Na nem túl direktben.
ÉVA És te?
FRUZSINA Én? Én vigasztaltam. Hogy senkinek nem olyan jó.
ÉVA (*nagy szeretettel néz rá*) Édesem!
FRUZSINA (*némi szünet után*) Mindig ilyen volt?
ÉVA (*ráncolja a homlokát, mint aki erősen gondolkodik, megáll a keze, lenéz a kötésére, a szemeket vizsgálgatja*) Nem is tudom... (*Némi szünet után folytatja.*) Alapvetően ilyen, csak sokkal vadabb. Fruzsina Vadabb? Miben?

ÉVA A világon mindenben, amit csinált. Lázadt az élet ellen, azt hitte, ő az erősebb.

FRUzsINA Na, ezt fejtsd ki bővebben, édesanyám, ez érdekel.

ÉVA Rég volt, igaz se volt. Mintha nem is ő lett volna, akit én húszévesen megismertem. Ferivel együtt.

FRUzsINA Azóta együtt vannak?

ÉVA *(bólint)* Sose hittem volna, hogy együtt maradnak.

FRUzsINA Miért?

ÉVA Folyton marták egymást. Összevesztek, kibékültek. Se veled, se nélküled. Mindenki azt mondta, ők nem maradnak együtt. *(A szemeket vizsgálgatja, némi szünet után)* Rita bevárta Ferit az egyetemen, mert ő egy évig katona volt. Apád akkoriban sokszor megjegyezte, csodálja, hogy ezek még nem ütötték agyon egymást.

FRUzsINA *(nevet)* Apa tudott vicces lenni.

ÉVA Teljesen komolyan gondolta. Ahogy néha mentek haza a kocsmából, bőven belefért volna.

FRUzsINA Rita is ivott?

ÉVA Nem is keveset.

FRUzsINA Ezt nehezen tudom elképzelni.

ÉVA Pedig így volt. Egymást támogatták. Mindig megállapodtak, hogy aznap ki rúghat be, hogy a másikat hazatámogassa. És ez így ment a bal esetükig, amikor Feri elvesztette a fél lábát.

FRUzsINA Baleset volt? Én mindig azt hittem, érszűkület.

ÉVA Dehogy! Csak azt mondja mindenkinek, aki nem ismeri.

FRUzsINA Hogy jobban sajnálja?

ÉVA Nem, szerintem hogy ne kelljen magyarázkodnia.

FRUzsINA Aha. Rita meg azóta nem iszik.

ÉVA Igen.

FRUzsINA És templomba is azóta jár?

ÉVA *(bólint)* A Szentléleken múlt, hogy nem haltak meg ott a helyszínen mind a ketten.

FRUzsINA Elképesztő!

ÉVA Az. Feri egy darabig visszafogta magát, nem ivott, az ikrek születése után persze úgy berúgott, hogy apádnak kellett érte menni a kocsmába. Aztán egész sokáig tartotta magát. Na de amikor megkapta az elektromos tolószékét, első útja megint a kocsmába vezetett.

FRUzsINA Ritának nem volt szíve elhagyni.

ÉVA Nem. A gyerekek miatt sem. Késői gyerekek, rokkant apjuk, tudod, hogy van ez.

FRUZSINA És miért nem küldi terápiára?

ÉVA Rita? Ferit?

FRUZSINA *(értetlenül néz)* Miért?

ÉVA Hallottad te valaha is Ritától, hogy Feri alkoholista? Nem hiszem. Rita szerint Feri egyszerűen nagyivó. Ő tiltakozna a legjobban ellene, ha alkoholistának neveznéd. Legfeljebb dipszomániás. Ahogy Hajnóczy Péter mondta. Rita mindig ezzel jön. Ferit egyszerűen nem lehetett vádolni előtte.

FRUZSINA *(némi gondolkodás után)* Nem lehetett könnyű neki.

ÉVA Nem. És mostantól még nehezebb lesz. Ezért is gondoltam, jót tesz neki, ha veled lesz a csoportban.

FRUZSINA Nekem nagy segítséget jelent. Rita olyan őszinte. Mindent szó szerint lehet venni, amit mond.

ÉVA Az biztos.

FRUZSINA *(az órára néz)* Huh! Elkéstem, édesanyám, rohanok!

Fruzsina elköszön, sebtében felkapja a mappáját, és kigurul a színről. Éva mosolyog, fejét csóválja, maga elé motyogva kötöget tovább, és közben lassan elsötétül a színpad.

10. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERI MÉG MINDIG HÁRÍT

Feri a laptopján filmet néz, fülhallgatóval, közben hangosan kommentálja a látottakat, nem is hallja, hogy Rita bejön.

FERI *(maga elé)* A rohadt anyátokat! Szemét, mocskok banda!

RITA *(megáll az ajtóban, vár, hátha észreveszi Feri, de nem)* Hahó!

FERI *(még most sem reagál)* Apám... ezek állatok!

RITA Hahó, megjöttem!

FERI *(most eszmél)* Szia! *(De még mindig a filmet nézi.)*

RITA *(tesz-vesz közben, táskájából pakolja az asztalra a jegyzeteit)* Mit nézel?

FERI Hogyan készül Kínában a szörmebunda.

RITA Jaj!

FERI Ugye? *(Maga elé.)* Rohadékok! Szemetek!

RITA Muszáj ezt nézned?

FERI *(meg se hallja, maga elé)* Baszd meg, ezt nem hiszem el!

RITA Majd szólj, ha befejezted. *(Átmegy a konyhapulthoz, ott keres valami vacsorának valót, megfog egy zacskót, majd maga elé)* Kuszkus! Öt perc alatt kész.

FERI *(maga elé)* Veletek kellene ezt csinálni, szemét állatok, elevenen megnyúzni benneteket. A kurva anyátokat... Igazad van, baszd meg! Így kellene. Mocskos rohadékok. Semmi se számít nektek ott. Annyian vagytok, talán még emberrel is kísérleteztek... Ja! Naná!... De azok legalább elküldhetnek benneteket a kurva anyátokba... Igazad van! Bányába velük!... Na az a másik!... Sok hülye picca meg keni a pofájára!... Nagy állatvédő, aztán fogalma sincs, mikor, hol, hogyan tesztelték, milyen állat vakult meg tőle!

RITA *(hangosan)* Kuszkus lesz! Sajttal vagy baconnel?

FERI *(még mindig maga elé)* Ne vásárolj, ne vásárolj! Szavak, aztán mire mindenki a fejéhez kap, kihal néhány generáció ezen a földgolyón! Lehet, hogy az egész emberiség. Igaz, annak kell még ezer év, ha ilyen ütemben folytatjuk. Ezt mondta az a... hogy is hívják? *(Hangosan, Rita felé)* Hallod? Hogy hívják azt a roki angol fizikust?

RITA *(maga elé szinte)* Stephen Hawking...

FERI Hallod?

RITA Hawking! Stephen Hawking!

FERI Az! Akinek húszévesen azt mondták az orvosai, hogy két éve van hátra, és még ma is él. Mindjárt nyolcvan lesz. Beszarás!

RITA Mi van vele?

FERI Semmi. Ő mondta, hogy körülbelül ezer éve van még a Földnek.

RITA Kuszkus?

FERI Az emberiségért nem kár. Kiválóan meglenne a Föld nélkülünk.

RITA Nem válaszoltál. Jó lesz sajttal, vagy baconet is pirítsak hozzá?

FERI Mit?

RITA A kuszkuszhoz.

FERI *(maga elé)* Éppen ideje lenne, baszd meg! *(Rita felé)* Most mondd, mert nem figyeltem.

RITA *(maga elé)* Nem lep meg. *(Feri felé)* Azt kérdeztem, hogy baconet is kérsz-e a kuszkuszhoz, vagy jó lesz sajttal is, mert akkor gyorsan pirítok.

FERI Jó lesz sajttal is.

RITA Akkor máris tálalok, mert készen van. Mehetsz az asztalhoz.

FERI *(lekászálódik a kanapéről, mankó is elég neki, odaül az asztalhoz, mint a rendes óvodás)* Azért ezt nem értem. Micsoda egy mocskos világ!

RITA *(egy tálcán két tálkában hozza az ételt, külön a sajtot, evőeszközt, Feri elé teszi az egyiket)* Sajtot tegyél rá, amennyit akarsz. *(Nagyon fakó a hangja.)* Jó étvágyat!

FERI *(rávágja)* Jó étvágyat! *(Pillanatok alatt végez.)* Erre most jólesne egy sör!

RITA *(gondolkodás nélkül)* Tegnap ittál eleget, nem?

FERI *(nem akar binni a fülének)* Mi?

RITA Feri...

FERI Mi van? Ittam, na és? Talán nem szabad?

RITA Most nem arról van szó...

FERI Hanem? Hanem miről? *(Látszik rajta, hogy pillanatokon belül a plafonon lesz.)*

RITA *(összeszedi a tányérokat)* Csapvíz jó lesz?

FERI Na persze! Ha sör nincs! Tényleg, semmi rendes pia nincs itthon?

RITA *(elmenőben visszaszól)* Ami volt, azt tegnap megittad.

FERI Meg. Megittam. Meg, a kurva életbe!

RITA *(hoz egy kancsó vizet meg két poharat, tölt)* Tessék!

FERI Kösz! Egészség!

RITA Feri...

FERI *(nyel egyet, arcán hitetlenkedés, döbbenet, iszonyat egyszerre, képtelen megszólalni, lassan leengedi a poharat, aztán valami fura torokhangot ad ki a végén)* A...
Ferinek torkán akad a szó, csak nézi Rita elgyötört arcát, aztán lassan el-sötétül a színpad.

11. JELENET

KLÁRA EGYEDÜL OTTHON: ERŐSEN TARTJA MAGÁT

Fekszik, felül, látszik rajta, hogy most ébred, irgalmatlan fájdalmai vannak.

KLÁRA *(vidáman)* Jó reggelt, kegyelem! *(Más hangon, énekelve)*

A tegnap terhe már a tegnapé.

A holnap árnya még a holnapé.

Minden új reggelen

örök Útitársam köszönhetem:

Jó reggelt, Uram Jézus!

Jó reggelt, öröm!

Jó reggelt, békesség!

Jó reggelt, kegyelem!

Jó reggelt, öröm! *(Körülnéz, a pókokat keresi a sarokban.)* Na, hol vagytok? Elbújtatok, mi? Pedig most kedvetekre garázdálkodhatnátok, kis

vacakok! Hogyhogy nem jöttök elő? Csak akkor olyan fontos megmutatkozni, amikor tudjátok, hogy veszélyben vagytok? Amikor nyugodtan lehetne korzózni, már nem olyan érdekes? Szépek vagytok, mondhatom! *(Megcsörren a mobilja, fölveszi, a telefonba beszél, a távirányítóért tapogat maga körül.)* Persze... Hogyne... Mikor? *(Megtalálja, bekapcsolja a tévét, leveszi a hangot.)* Én? Én nem. Azt előre megmondom! ... Az engem nem érdekel... *(Elkomorul.)* Na ne, azért még hülye nem vagyok! *Leteszi a telefont, felerősíti a tévét, rágyújt, majd egy-két szippantás után eloltja a cigarettát, ahogy szokta. Visszamegy az ágyba, félig ülve nézi a tévét. Férfi és női hang beszél felváltva egy vallási műsorban.*

1. FÉRFIHANG Azután Jerikóba értek, és amikor Jézus tanítványaival és elég nagy sokasággal kifelé ment Jerikóból, egy vak koldus, Bartimeus, a Timeus fia ült az út mellett. Amikor meghallotta, hogy a názáreti Jézus az, így kiáltott fel: Dávid Fia, Jézus, könyörülj rajtam! Többen is rászóltak, hogy hallgasson, ő azonban annál inkább kiáltozott: Dávid Fia, könyörülj rajtam! Jézus megállt, és ezt mondta: Hívjátok ide! Odahívták a vakot ezekkel a szavakkal: Bízzál! Kelj fel! Hív téged! Ő pedig ledobta felsőruháját, felugrott, és odament Jézushoz. Jézus megkérdezte tőle: Mit kívánsz, mit tegyek veled? A vak ezt mondta: Mester, hogy újra lássak. Jézus ekkor így szólt hozzá: Menj el, a hited megtartott téged. És azonnal újra látott, és követte őt az úton. *(Némi szünet után, magyarázva)* Menj el, a hited megtartott téged. Nagyon ritkán olvashatunk a gyógyítási történetekben arról, hogy hogyan történt a gyógyítás. Nem a gyógyulás végbemenetele a lényeges, hanem az odáig megtett út. Amiken keresztül a történetben szereplő vak Bartimeus ment. Gondoljunk bele. Vak és koldus. Minden napját az út szélén tölti, így hall a názáreti Jézusról is, aki gyógyít és tanít, csodákat tesz, és sok jót beszélnek róla az emberek. Így lehetséges, hogy amikor meghallja, hogy Jézus arra jár, pontosan tudja, kit szólít meg a jerikói út mentén, és azt is tudja, hogyan kell megszólítani: Dávid Fia, Jézus, könyörülj rajtam!

Klára idáig nézte, most lecsukódik a szeme.

Ez a felismerés nem mindenkinek adatott meg. Itt van egy vak koldus, akinek nagyobb a hite a látóknál, akik számtalan módon megvizsgálhatnák, ki az a Jézus, aki Názáretből jött közéjük. S ez a hit, amely bár nem lát, de ismer, ez a hit hívja segítségül a Gyógyítót, és kapja meg a választ a hitére: Menj el, a hited megtartott téged. *(Némi szünet után)* A hit tehát hallásból van, a hallás pedig Krisztus beszéde által.

Egész rövid zenei betét után egy női hang szól a tévéből. Klára alszik, egyenletesen lélegzik, nem mozdul.

1. NŐI HANG Várván vártam az Urat, és hozzám hajolt, és meghallgatta kiáltásomat. És kivont engem a pusztulás gödréből, a sáros fertőből, és sziklára állította fel lábamat, megerősítvén lépteimet. És új éneket adott szájamba, a mi Istenünknek dicséretét; sokan látták és megfélemlettek, és bíztak az Úrban. Boldog ember az, aki az Úrba vetette bizodalját, és nem fordul a kevélyekhez és a hazugságra vetemedettekhez! Sokat cselekedtél te, Uram Istenem, a te csodáiddal és terveiddel miérettünk; semmi sem hasonlítható hozzád; hirdetném és elbeszelném, de többek, semhogy elszámálhatnám.
2. FÉRFIHANG És ahogyan Mózes felemelte a kígyót a pusztában, úgy kell az Emberfiának is felemeltetnie, hogy aki hisz, annak örök élete legyen őbenne. Mert úgy szerette Isten a világot, hogy megszületett Fiát adta, hogy aki hisz őbenne, el ne vesszen, hanem örök élete legyen. Mert az Isten nem azért küldte el a Fiút a világba, hogy elítélje a világot, hanem, hogy üdvözüljön a világ általa. Aki hisz őbenne, az nem jut ítéletre, aki pedig nem hisz, már ítélet alatt van, mert nem hitt az Isten megszületett Fiának nevében. *(Magyarázva)* Mi a hit? Jézus Nikodémusnak egy ószövetségi történettel szemléltette, hogy mit jelent Őbenne hinni. A pusztai vándorlás során egy alkalommal mérges kígyók támadták meg a népet bűneik következményeképpen. Isten azt parancsolta Mózesnek, hogy készítsen ércből egy kígyót, tegye föl egy magas póznára, és akit kígyómarás ért, nézzen fel arra, és életben marad. Nincs más módja a megmenekülésnek. És valóban így is történt. S akkor beszélt az ő bekövetkező kereszthaláláról: ahogyan Mózes felemelte a kígyót, úgy fogják Jézust is megfeszíteni, és aki benne hisz, az megmenekül a kárhozattól.
1. FÉRFIHANG Amit ebből ott a népnek meg kellett tanulnia, azt kell nekünk is ma: mindenki belehal a bűn kígyómérgébe, mert Isten nélkül csak a kárhozat vár ránk. Az ember telhetetlen, nem tud magán segíteni, csak Istentől jöhet szabadítás. Az életben maradásra csak ez az egyetlen, furcsa lehetőség van: feltekinteni az érc kígyóra, vagyis hinni Jézusban. Aki azon elmélkedik, hogy miért éppen ezt a megoldást adta Isten, miért nem mást, az közben belehal a kígyómarásba. De aki komolyan veszi Isten szavát, vagyis hisz neki, az halálos méreggel a testében is élve marad. Ezt sokan megtapasztalták akkor. Hinni tehát ezt jelenti: megteszem, amit Isten mondott. Jézus keresztyén nélkül nincs üdvösség. A keresztyén hit nemcsak ismeret, a Biblia igaznak tartása, hanem az

a személyes bizonyosság, hogy Isten Krisztus érdeméért nekem is bűnbocsánatot, örök életet ajándékoz. A hit: a kinyújtott kezem, amivel ezt megragadom.

Klára egy pillanatra kinyitja, majd újra behunyja a szemét.

2. FÉRFIHANG Egy idős hölgy haldoklott, és magához hívatta a lelkészt, hogy megbeszélje vele a temetését. Elmondta neki, hogy milyen búcsúztatást szeretne, milyen éneket énekeljenek a temetésén, hol legyenek a koszorúk, kik hol álljanak a koporsó körül. Amikor befejezte a monológját, újabb meglepő kéréssel állt elő. Kérem, figyeljen arra, hogy a koporsóban egy kiskanál legyen a kezemben! Nagyot nézett a lelkész, de mielőtt megkérdezhetette volna, a hölgy tovább beszélt. Tudja, életem legszebb pillanatai közé tartoznak azok, amikor a tányérom mellett desszertes kanalat is találtam. Ilyenkor mindig tudtam, hogy édesség is következik. Nagyon szerettem az édességet! A kiskanál nekem a hitet szimbolizálja. A hitet, hogy a java még hátravan, a legfőbb jó még várat magára. Különösen is fontos nekem a hit, így a halál közelében. Kérem, erről beszéljen a temetésemen.

Klára fölriad, merőn maga elé nézve hallgatja.

1. NŐI HANG A napokban valaki megkérdezte tőlem, ha a halál után még egyszer visszatérhetnék, másként élném-e az életemet. Hirtelen azt válaszoltam neki, hogy nem. Később mégis elgondolkodtam, és azt mondtam, ha életemet újra kezdhetném, kevesebbet beszélnék, és többet hallgatnék.
2. NŐI HANG Minden megtapasztalásom ellenére visszajutottunk az alapkérdéshez: mitől félek jobban, attól, hogy meghalok, vagy attól, hogy életben maradok? Hosszú időn keresztül attól féltem jobban, hogy életben maradok.

Klára tekintete elkomorul, némi szünet után elsötétül a színpad, miközben szól az ének:

*Imhol vagyok, édes Uram, Istenem,
kész vagyok mindenben néked engednem,
szent nevedért szörnyű halált szenvednem,
csak az igaz hitből soha ne hagyj elesnem.*

*Oda megyek, ahova parancsolod,
akár tűzre, akár vízre akarod,
vagy fegyverre, tömlőre te kívánod:
legyen, Uram Isten, valamint te akarod.*

12. JELENET

RITA ÉS FERI OTTHON: FERI KIÜTÖTTE MAGÁT

Rita egyedül tesz-vesz, Feri még mindig nem jött haza. Rosszat sejt, de igyekszik uralkodni magán. Zajt hall, Feri nem találja a zárat, babrál, közben átkozódik magában. Egy huppanás, Rita rohan az ajtóhoz, Feri kiesett a kerekesszékből. Rita előbb a kerekesszéket tolja be az útból, aztán Ferit is áthúzza a küszöbön. Vérzik is a homloka, Rita ideges, Éva számát keresi a mobilján, hívja. Amíg Éva megérkezik, Feri homloksebéit törölgeti, próbálja megállapítani, mennyire súlyos a sérülése. Éva nem is csenget, halkan koppant az ajtón, benyit, és egyáltalán nem lepi meg a látvány. Rita int neki, Feri fölött térdel.

ÉVA (*halkan*) Nyugi. A részeg ember tud esni, elég laza.

RITA Nagyon vérzik a feje.

ÉVA (*lehajol, nézi*) Persze. Felületi hámsérülés, felszínen futó erek, logikus, hogy erősen vérzik.

RITA Nem kéne megröntgenezni? Vagy egy koponya CT-t csináltatni neki?

ÉVA (*gondolkodik, nézi a pulzusát, a szemét*) Most inkább nem kéne.

RITA Hanem mikor? És ha valami belső sérülése, zúzódása, vérzése van?

ÉVA (*nézi a földön fekvő férfit, vizsgálgatja*) Nem gondolnám... Hogyan eshetett ki? Képzeljük el. Áll az ajtóban, nem talál bele a zárba a kulccsal. Egyszerűen kibillent a kerekesszékből. Ennyi.

RITA A lábát még meg se néztem.

ÉVA Vigyük be, fektessük föl az ágyra. Ott megvizsgálom alaposabban.

RITA Várj, csinálok helyet! (*Beszalad, összekapkodja a kanapéról a tárgyakat, könyvet, ruhát, újságot, a fejrészhez tesz párnát, majd visszafut.*)

ÉVA A vállánál fogjuk meg. Háromra emelünk. (*Rita a hóna alá nyúl a másik oldalán, ahol hiányzik a lába.*) Vigyázz, nem lesz könnyű. A nagyobb súly rám nehezedik, vigyázz, hogy el ne lökj. Mehet?

RITA (*bólint*) Mehetünk.

ÉVA Akkor figyelj! Egy, kettő, hááá-rom!

Elindulnak vele, Feri teljesen elhagyja magát. Nagy ügyel-bajjal eljutnak vele a kanapéig, ott hanyatt fektetik.

ÉVA (*Ritára nézve*) Előbb megnézem, aztán majd átfordítjuk.

RITA (*sápadt, vállat vonva*) Mindegy. Úgysem fog hányni.

ÉVA A biztonság kedvéért. (*Elkezdi vizsgálni.*)

RITA (*szemmel követi*) Nincs magánál.

ÉVA Látom. (*Tűnődik, fontolgatja, mitévők legyenek.*)

RITA Szerinted is kell CT?

ÉVA (*óvatosan forgatja Feri fejét*) Mennyi időbe telik, amíg kijózanodik?
RITA (*még mindig nagyon sápadt*) Attól függ.
FERI (*borgőzősen*) Mi a kurva élet...
ÉVA (*Ferihez*) Feri, hallasz?
FERI (*csukott szemmel*) Nem vagyok süket...
ÉVA Számolj el tízig!
FERI (*kipattan a szeme, felülne, de visszabilen, Éva felé*) Meg az apád faszát!
RITA (*visszatér az arcszíne*) Feri!
FERI Mi a fasz van? Hagyjatok békén! (*Visszahanyatlik.*)
RITA (*Éva felé*) Látod? Ilyen. Egyik pillanatban teljesen normálisnak tűnik, a másikon meg csak káromkodik.
ÉVA Szerintem nyugodtan megvárhatjuk, amíg kijózanodik. A homloksebében meg a zúzódásain kívül én nem látok komolyabb sérülést.
RITA Remélem.
Leülnek az asztal mellé.
ÉVA Hagyjuk. Hadd aludja ki magát. Utána úgyis kiderül, mi a teendő.
RITA Utána? Utána mintha mi sem történt volna. Ő lesz a legjobban megsértődve, ha szólni merek, hogy nézett ki. Azt elfelejtetted, amikor te is itál, ugye? Ennyi lesz a megjegyzése. (*Rázza a fejét, némi szünet után*) De ezt már számtalanszor mondtam.
ÉVA (*bólint*) Ami húsz évvel ezelőtt történt, az akkor volt. Ez meg most van.
RITA Hiába mondom neki.
ÉVA Kisded játéka. Akár egy lázadó kamasz.
RITA (*sóhaj*) Főzök egy kávét. Vagy valami mást szeretnél?
ÉVA Nem. A kávé tökéletes. Aztán megyek.
Rita kimegy, Éva a kanapé felé néz, Feri horkolására elsötétül a színpad.

13. ZÁRÓJELENET

RITA A TÜKÖR ELŐTT: FERI ALSZIK

Mintha először látná magát tükörben. Bámulja a tükörképét, közben Feri horkolását halljuk a háttérből időnként fölerősödve, fújtatással váltakozva.
RITA Sápadt vagy. D-vitaminhiány. Nem tartózkodsz eleget napon. Szoli? Pfúj. Eszem ágában sincs. (*Megrázza magát.*) Undorító. Az a természetellenes egyenbarnaság! Akkor inkább szobarózsaszín. Tök mindegy. Na! Ilyet nem mondunk. Pláne amikor tele vagyunk tervekkel. (*Félrenéz.*) Az orvos azt mondta, éljek úgy, mint eddig, próbáljak meg ne kizökkenni a normalitásból, mert az segít. (*A tükörbe*) Csak egy leukémia. Ezt már nem ő tette hozzá, hanem én. (*Némi szünet után*) Jó kis csontvelőátülte-

tés, aztán steril szobai magány, ahol elgondolkodhatsz majd a világ folyásáról. Mi kell még? Tiszta szerencse, hogy most ért el, és nem tíz évvel ezelőtt vagy tíz év múlva, hanem éppen most. Lehetőségként pottyant öledbe, hogy rádöbbenj, mindentől és mindenkitől függetlenül létezel. Létezik ez a test, amit mindig utáltál, sose voltál elég sovány, vagy túl nagy volt a lábad, mit tudom én. Most legalább hátradőlhetsz a székben, és megkérdezheted, hogy mire van szüksége a testednek. És az lesz, amit válaszol. Nem azt, amit Feri miatt magadra kényszerítesz. Nem leszel kiszolgáló személyzet, partner a Feri kisdéd játékaihoz. (*Hátrabókol, némi szünet után, szigorúan*) Állj! Ferit hagyjuk ki a történetből! Ez a te ügyed. Ferinek főzöl, mosol rá, kivasalod az ingeit, elvégre a kocsmában sem nézhet ki úgy, mint egy ágrólszakadt. A többi az ő dolga. (*Sóhajt, feláll, járkál, gesztikulál.*) Mindig rohadtul egyedül vagyunk a saját történetünkben. Sok jó tanács, aztán a végén úgyis neked kell döntened. Hát itt a lehetőség. Szükségből erényt kovácsolni, hogy is van ez? (*Leül.*) Amikor Ferit kellett istápolni, akkor annyira tudtad. Óvtad még a széltől is, nehogy valami baja legyen, ahelyett, hogy hagyta volna, maga kezdjen valamit a helyzetével. De te örökké ott álltál a háta mögött, hogy elkaphasd, ha véletlenül el találna esni. (*Sóhajt, föláll, tesz néhány lépést, aztán visszaül.*) Ne menekülj! Úgyse menekülhetsz. Az majd egy következő stádium lesz. Figyeld meg! (*Némi szünet után*) Mi a valóság? Amit annak tekintesz. Cáfolhatatlan tények, papírra fektetett adatok, számok, végkövetkeztetések. Térkép, skicc a tájfutáshoz. A kijelölt úton kell haladnod, de te osztod be az erődöt. Persze, bizonyos tereptárgyakat érintve, az utad tehát kötött, de a legtöbb mozgásszabadság ilyen. Bizonyos határokon belül mozoghatsz. Nem futhatsz le a földgolyóról, egy egész élet kevés lenne hozzá. Úgyhogy csak okosan. Ne utáld magad, nem azért érdemelted ki ezt a betegséget, mert te gyenge vagy. Azért kaptad, hogy megállj, és eltűnődj, hogyan tovább. (*Ölébe ejti a kezét, félre*) Istenem, de nagy marha vagyok én! (*Megint a tükörbe*) Nem fogsz belepusztulni! Világos? Most fogod szépen a laptopodat, és nekiállsz dolgozni. Nem hagyod el magadat. Ha cigánygyerekek potyognak az égből, akkor is megcsinálod. Fruzsina nem a levegőbe beszél. Meg a tiszteletes asszony se, amikor azt mondja, hogy mindig tegyük komolyabb erőfeszítéseket a sok „vízszintes” probléma közepette, hogy a vertikális vetületet is felismerjük. (*Félrenéz, fõlszegett fejvel némi szünet után*) Hát jó. Legyen. (*Nevetve szinte*) Én Uram Isten! Csak rajta! Hadd lám: mire megyünk ketten!

Rita előrehajol, nem látszik az arca, kezébe temeti. Felvételtől szól Schein Gábor verse, A törekenységről, saját előadásában, miközben lassan elsötétül a színpad, csak a vers szól, és Feri horkolása hallatszik erősebben. A fejjép végig Ritán marad.

„Mennyi repedés mindenben.
Szétfutnak sugár irányba és keresztbe,
egy pillanat se kell, hogy tovább
szakadjon a kusza háló,
szüntelen rianás az anyag
fagyos belsejében. Roppanások,
dörrenések, melyeket senki sem hall.
Kitágulnak az apró hézagok,
sötétség tör be a vékony ereken,
minden kiterjedés megkettőzi magát.
A test beleolvadna a végső ürességbe.
Elég egy apró ütés. Egy semmiség,
egy véletlen. Elég egy szó,
a figyelem kékhalála. Elég, hogy
a vágy ütköztessen egy részecskét
az agyban saját ellentétével.
Hogy megtörtént, egy villanás tudatja.
A test hirtelen megrázkódik. A vágy
és a félelem tombolása minden sejtben
felgyújtja a sötétséget, ami ettől
még mélyebb lesz. Amit egynek hiszünk,
talán ezer sziget inkább, összetorlódva.
A repedések tarthatják őket egyben.”

Függöny

VÉGE